

DISSERTATIO MEDICA
De
PORIS CORPORIS
HUMANI,

30
1670, 30 12

Quam
DECRETO ET AUCTORITATE ILLU-
STRIS FACULTATIS MEDICÆ, IN CE-
LEBERRIMA ACADEMIA

JENENSI,
P R A E S I D E

*Viro Nobilissimo, Excellentissimo atq; Ex-
perientissimo*

DN. JOANNE THEODO-
RO SCHENCKIO,

Med. Doctore, ejusdemque Theoretices
Professore Publico famigeratissimo;

*Dn. Patrono atque Praeceptore suo ma-
ximè colendo,*

publicæ ventilationi sistit

MELCHIOR FRICCIUS, Ulmenfis,

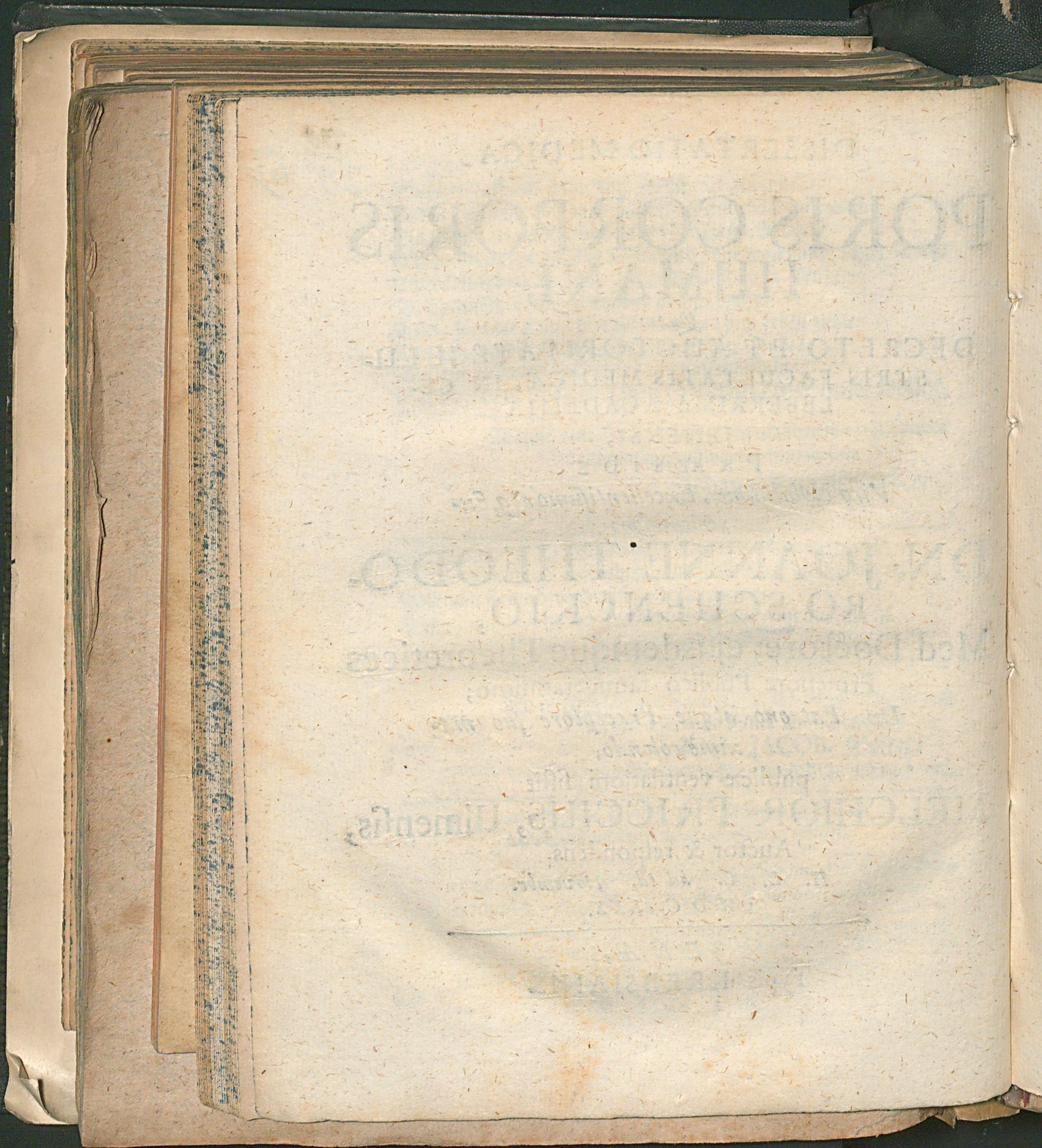
Auctor & respondens.

H. L. C. ad Id. Novembr.

M D C LXX.

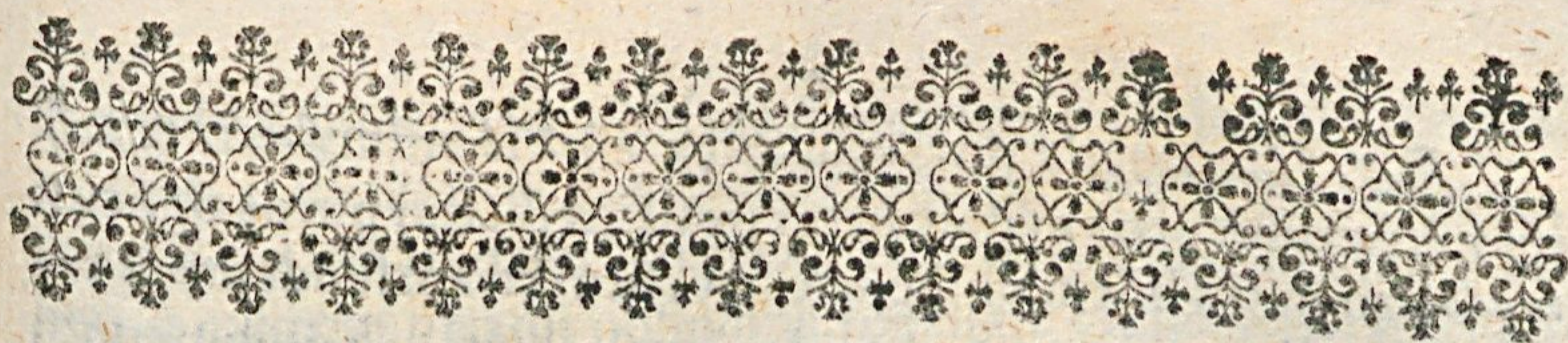
J E N Æ,
Typis KREBSIANIS.

Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including the words "DECRETUM" and "LITTERA".

D. O. M. A.
DISSERTATIO MEDICA
de
P O R I S.

§. 1.

Plli rerum naturas rimantur, earumque causas investigant præmissa nominis ἀναλύσει, τοῖς καρκίνεσι μακροσωμένοις εἰκόσασι, οἱ διὰ τρέφιμον πρῶτον περὶ τὰ ὅσα ἀσχολῶνται, cancras e- dentibus similes sunt, qui alimenti gratia, circa crustas auferendas primò occupantur.

§. 2. Ut enim neque his sine crustarum amolitione optato nutrimento frui licet: sic etiam, neque illi qui rei explicationem, sine nominis interpretatione tentant, τρέφιμον ejusdem unquam degustabunt, secundum tritum illud quod fertur: *Nu- sem frangat, qui vult esse nucleum.*

§. 3. Siquidem ut *Jul. Cas. Scaliger exerc. 1. sect. 1. ait*, oportet prius vocis ipsius usum cognoscere, quo sæpenumero pro- vehimur in rei perceptionem, quemadmodum id ipsum *Plato in Cratylo*, multisque in locis *Aristoteles* ostendit.

§. 4. Cujus rei necessitatem animadvertens ego, onomatologiam frontispicio disputationis hujus inserendam cen- sui, quo mihi remotis impedimentis ad rem ipsam aditum pa- rem, simulque consilii mei interpretem agam.

§. 5. In voce autem *tria* potissimum attendenda sunt. 1. *Etymologia*, seu vocis origo. 2. *Homonymia*, ejusdem significatio. 3. *Synonymia*, æquivalens ejusdem appellatio.

§. 6. *Origine Porus* vocabulum Græcum est, Latinitati attamen donatum, à πόρος quod à πείρω transeo, transmeo, derivatur, Græci enim per τὸ πόρον quemvis meatum denotant.

A 2

§. 7. Ho-

§. 7. *Homonymia* pori multiplex est. Vel enim strictè & uas
 ἕξοχην sumitur pro cavitate nervi optici, & dicitur porus opticus:
 modò pro ductu bilem ex hepate in vesiculâ transfundente & ex-
 pellente, diciturq; porus cholidochus: Vel latè pro quibuscunq;
 meatibus tum *sensibilibus*, quales in venis, arteriis, nervis, intesti-
 nis, ventre, jecinore, liene, renibus &c. inveniuntur, tum *insensi-*
bilibus, per totum corpus sparsis.

§. 8. Ego medio modo vocabulum hoc accipiens poros pro
 meatibus parvis, & sensum simul fugientibus, sumo qui non tan-
 tum superficiem partium occupant, sed per totam etiam carnis,
 ossium, cartilaginum, nervorum, ligamentorum, membrana-
 rum & cutis substantiam disseminantur.

§. 9. Dicitur etiam *Porus* lapis arenarius, friabilis, a-
 lioquin asper & inæqualis. Idem tophum significat, tum
 qui in arthriticis, tum qui in calculosis generatur. Cum enim hu-
 mor crudus lentorem assumpserit, transitus autem in renes in
 quibusdam naturis angusti sint, id quod crassissimum est & ma-
 ximè lentum diutius ibidem moratur, & tophum gignit. *Galen.*
l. 1. de facult. alim. c. 5.

Porus denique & callum significat, ad quem gignendum
 cogi & concreescere aliquid proprii ossium alimenti oportet, id
 quod in fracturis ossium cum primis accidit. *6. method. c. 5.*

§. 10. Verùm hæ acceptiones à nostra longè alienæ sunt,
 nec nomina eosdem natales agnoscunt. *Porus* enim, quando
 tophum seu callum significat, penultimam productam habet, &
 à Græco πῶρε derivatur; quando autem meatum, corripitur,
 à πῶρε utpote deductus.

§. 11. *Synonymiam* pori quod attinet, ea pariter multi-
 plex est. Appellantur enim pori aliàs meatus insensibiles, du-
 ctus cœci, latebræ, cavernulæ, cavitates latentes, & inconspi-
 cux, mazandri, cuniculi occulti &c.

§. 12. Tenuissimos meatus hos vocabat *Cardanus*, verùm
 minus latinè, notante *Jul. Cas. Scaligero exerc. 282. sect. 3.* Tenue
 namque exile est extensum. Quicquid tamen inter terminos
 capitur solidum. Meatus autem nihil aliud quàm cavitas est.

An-

Angustum hunc, qui castè integreque versantur in latina lingua, vocant. Illud igitur *ἄσιν ἔχεις* ut loquitur *Aristoteles*: Hoc autem *ἄγγυς*, ob laterum viciniam. Hoc *σενόν*, illud *λεπτόν*. Sic, neque magnos meatus possumus appellare crassos. Crassus autem tenui opponitur, ut magnus parvo.

§. 13. Non inveniunt eos *Galenus* mutuas venarum & arteriarum anastomoses vocavit. In toto corpore mutua est anastomosis inquit ille *lib. 6. de usu part. c. 10.* atque oscillorum apertio arteriis simul & venis, transsumuntque ex sese pariter sanguinem & spiritum per invisibiles quasdam atque angustas plane vias. Idem insinuat *l. c. c. 17. l. de usu puls. c. 5* similiter *l. 3. facult. natur. c. ult.* Eodem nomine hos salutavit *Thom. Bartholinus anat. l. 1. c. 14. p. m. 91.* Idem *Julius Iasolinus.*

§. 14. Nominum crustâ ablatâ, nobis in conspectum venit, seseque ad contemplandum sistit τὸ τῆς φύσεως ipsius rei. Cujus cum *διόσκεψιν ἐναλυτικὴν* hic instituere mihi sit propositum, à definitione initium sumo quæ talis:

§. 15. Pori sunt meatus insensibiles partium corporis nostri, ab earumdem virtute *πλαστικῇ*, mediante calore, pro commoda alimentum distributione, excrementorum verò excretionem producti.

§. 16. Genus pori est vel proximum, l. remotum.

§. 17. Proximum est meatus, quod à fine rei demonstro. Meatus enim plerumque in hunc finem est conditus, ut aliquid per hunc transmeet. Atque exinde omne id, quod in nostro corpore vel vehendo, vel expellendo alicui humori est dicatum, meatus nomine venit. Haud secus enim ac venæ & arteriæ sunt meatus longi, teretes, vehendo atque revehendo sanguini à naturâ destinati: ureteres meatus urinam à renibus ad vesicam deducentes: intestina itidem meatus ad crassiores feces excernendas producti: Ita etiam pori sunt meatus humorum, alimentosorum recipiendorum, excrementosorum verò expellendorum gratia facti atque fabricati.

§. 18. Interea quibus porum per spacium, intercapedinem, vacuitatem &c. definire placet, illis non magnoperè adversabor.

§. 19. Genus Remotum est accidens, quod partibus corporis

poris nostri necessariò inest, cum illæ sine meatibus nec esse, nec suis fungi officiis commodè queant.

§. 20. Non igitur hoc modo acceptus porus est pars, seu organum certis actionibus destinatum: sed id, quod partibus necessariò inhæret, qualia etiam sunt, magnitudo, numerus, figura, conformatio, connexio sitûs &c. harumque actionibus usum suum præstant. Hinc cum duplex partium constitutio est, altera essentialis, accidentalis altera, non ad illam, sed hanc, meatus hi aut pori propriè referuntur.

§. 21. Ubi observandum discrimen inter usum & actionem. Actio enim *Thoma Bartholino* est, qua partes vel toti animali, vel sibi consulunt: usus autem seu finis auxilium, quod partibus ad suas functiones edendas confertur. E. g. viscera in corpore nostro, ut sunt cor, hepar, lien, pulmo, renes &c. cavitates, meatus, certas figuras & conformationes fuere sortita, at quæritur in quem finem? Resp. ut commodius fieret sanguinis in iis elaboratio & depuratio, hæcque eò melius suas perficerent functiones. Sic quoque pori sua conferunt symbola, seu usus ad partium actiones edendas & perficiendas sed quæris quemnam usum hi præstent? Resp. ut melior alimenti distributio, excrementorum verò sequestratio succedat.

§. 22. Loco differentie specifica insensibilitatem poris tribuimus. Constat enim meatus in corpore nostro duplicis generis esse, vel conspicuos, ut sunt venæ, arteriæ &c. vel occultos, ut pori; hos neque exquisitissimo visu prædito satis innotescere: illos cuivis conspicuos & obvios.

§. 23. Pori cutis insensibiles propè tempore tamen hyberno satis conspicui redduntur, cum corpus derepente denudatur, frigidiorisque aëris appulsui occurrit, tunc enim anseris deplumati adinstar, universam superficiem in infinitos monticulos quasi elevari constat. Neque enim ἀόρατον aliter à medicis usurpatur, diminutionem summam rei & exilitatem denotans.

§. 24. Insensibiles autem absolutè non sunt, cum si hoc esset, nulla de illis suppeteret demonstratio, nec certi quid haberemus sine prævia sensuum notitia, ut testantur *Galenus* & *Aristoteles*

stoteles

stoteles, sed secundum quid, ratione nimirum suæ parvitas & exiguitatis.

§. 25. *Sensibiles* autem suorum effectuum, & usus, quem corpori egregiè præstant, dici reapse claret, quorum absentiam in statu præternaturali, magno cum salutis dispendio experimur.

§. 26. Nec aliundè quàm ab hisce insensibilibus meatibus nomen suum mutuata est ἡ ἀδύνατος ἀπνοία, *insensibilis transpiration*, quæ per has inconspicuas vias iter suum decurrit. Undè nec potuit debuitve sensibilis moles ulla pervadere vias has insensibiles, nisi quantitas ejus quoque accommodaretur illarum introitui.

Ut enim natura magnos meatus & conspicuos fecibus terrestrioribus & crassioribus excipiendis & vehendis fabricavit: sic hosce insensibiles subtilibus itemque insensibilibus humoribus excernendis reliquit. Parùm huc facit, quod sæpius crassiusculum quid ex potis exprimatur, moræ enim diutinæ hoc adscribitur, quum & tenuia incrassentur.

Differentia hæc specifica alias post se trahit, à *figura, situ, connexione, magnitudine* petendas, quæ tantæ etiam sunt utilitatis, quo sine his rerum generationes & destructiones, quin & transmutationes ac conservationes, fieri minimè possint. Quibus de *Excell. Dn. Prasæ in sua de poris dissertatione propediem edenda, fusius egisse legitur.*

§. 27. *Causa materiali seu materia* ex qua (ut quæ solis substantiis competit) pori in se considerati destituuntur, cum sint accidentia, atque materiæ defectus potius & carentia, quia cavitates: habent tamen materiam in qua, sive subjectum in accidentibus materiæ respondentem, ejusque locum suppletentem, & ita cum complexo suo sumti non expertes materiæ.

§. 28. Et hoc respectu diximus, subjectum pororum totum corpus esse, adeoque omnes ejus partes, eò quod totum ἐμπνοον καὶ εἰσπνοον *expirabile sit*, idque non una & physicorum & medicorum experientia demonstratur.

§. 29. In animi enim deliquis, ceu scribit *in dissertatione*
Acade-

Academica de poris, Erasmi Bartholinus, tam dispendiosa est cunctatio remedii, ut, nisi statim succurrat analepticum medicamentum, sæva nos mors statim deprehendat; qua via autem perveniet momento ipso ad cor substantia medicamenti, nisi particulæ refectioni destinatae, per poros corporis quam celerimè dilaberentur? Nec enim credibile est, per vasa quæ ore assumpta & hausta sunt, spirituosæ licet, *ἐν ὄν ὠσπερ*, ad cor deferri. Deinde cuinam quæso medicorum incompertum est, pillulas ad evacuationem humorum peccantium assumptas, sæpius integras & quasi intactas, etiam post strenuè peractam purgationem evomuisse vel per inferiora, ægros excrevisse? Nec credendum, evacuationis alicujus op^o qualitate sola aliqua imateriali absolvi, cum ipsa substantia pillularum in minutissimas atomos à calore resoluta, ad diffitas corporum partes, atque per omnium viscerum meatus penetrasse nemo non persentiat, testaturque *Job*. *Crato in ἐυνοχίσαις*, inter signa vulnorum externorum lethalia quam maximè referri, si lapides seu oculi canceri pulverisati & per os assumpti, imposito vulnibus emplastro non adhaereant.

Quin desperandum nobis esse causam jussis dare quærentibus quæi virtus purgantis, umbilico exterius puerorum & nauseabundorum applicati, densam cutis, pinguedinis, masculorum, membranarum, intestinorum denique substantiam pervaderet, hæc absque ostensa semita.

§. 30. Et spiritus medicamentosi, quid aliud quæso nos docent? Sic spiritus lumbricorum externè vel internè assumptus, tantum non momentaneum præstat arthriticis auxiliū, tam penetrabili substantia quæ pollet, ut quam celerrimè per cutem & carnem ad articulos dilabatur, doloresque ibidem latentes extemplo diminuat, cui viribus haud impar spiritus è fuligine prolectus, cujus opem homines in agone constituti, tanquam extremum remedium implorant, ob mirabilem penetrandi spiritusque vitales refocillandi virtutem, insigne confortativum, dictum cordialium catalogo ob id insertum,

§. 31. Id quod manifestius adhuc, nisi adversus experimenta pertinax esse quis velit, elucet in luis venerea curatione, in

in qua ex inunctione mercurii animadvertimus, ipsam ejus substantiam in minimas particulas subigendo redactam, per corporis totius compagem, ad fauces usque commeari, salivationemque cum dentium vacillatione & gingivarum cruentatione inducere.

§. 32. Et quei fugitivus iste hospes ad intima corporis non descenderet, qui si cum soliditate auri comparatur, non aliter quam cera se habeat. Jam autem Φ ium, solis solidissimum corpus dissolvere quin protinus devorare, amalgamatio ejus luculenter probat.

§. 33. Quod si cuilibet artificio in sua arte credendum, nec omnis fides historica in dubium vocanda, observationibus Fallopiianis constat, Φ ium non tantum carnis, membranarum, humorumque substantiam, sed ipsa ossium quoque interiora permeasse, qui ipse in apertis crurium ossibus corruptis in Gummatibus, ut vocant, Gallicis, reperit minas argenti vivi purissimi.

§. 34. Nosocomium est (referente *Erasmio Bartholino*) in celebri Medicarum metropoli Florentia, ubi solis inunctionibus curantur infecti lue Venereâ, quorum defunctorum cadavera idem unus tumulus excipit. Hinc per intervallum aliquod temporis, collectam ex demortuorum ossibus non exiguam hauriunt argenti vivi copiam.

§. 35. Præterea in cerebro quoque cujusdam per hydrargyrum curati, sed illuc abeuntis, quo priores, inventum fuisse Mercurium ex observatione certa amici refert *Johannes Schenkiius*.

§. 36. Exemplum eadem de re notatu dignissimum huc spectat, quod adfert citatus *Fernelius* de coriario quodam, cui ex curatione per argentum vivum, non tantum sincipitis ossa ita computruerunt, ut frustulatim exciderent, sed etiam cerebri utraque meninx eadem putredine absumta, subjectaque cerebri substantia in abscessum conversa sit.

§. 37. Nec est, ut corrumpendi absumendi que virtutem, quis illis, quibus permiscetur, adscribat, cum per se satis tenuis si substantia pervasendi solidissimos & durissimos corporum recessus

cessus, adeò ut qui ejus ministerio ad artes suas ut fabri aurarii utuntur, tremores manuum & capitis plerumque incurabiles incurrant.

§. 38. Si igitur mercurius sua partium tenuitate solidissimas partes subit, qui tamen corpus solidum & compactum esse videtur, cur longè subtilioribus per hosce porulos transitum denegabimus?

§. 39. Quomodo, ut ulterius ad experientiam provocem, spiritus fulminum subtilissimi corpus, nisi per hos meatus penetrare, atque (ut historiarum testantur) salva carne, ossa in animalibus comminuere, & in pulverem redigere possent?

§. 40. Atque exinde orta opinio est, omnia solida & densa magis, quam porosa lædere fulmen. Causam hujus rei reddit *Philosophus l. 3. meteor c. 1.* quia ea, quæ porosiora sunt ipsique facilè transitum præbent, citius penetrant, quam ut lædere & adurere ea possit. In iis verò quæ densiora sunt, moratur nonnihil, dum quarit transitum, qui ipsi non ita facile patet, & ita magis lædit.

§. 42. De *Martia* Principe Romana refert *Plinius l. 2. Hist. Nat. c. 51.* quod fulmine ista gravida, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum reliquam vitam transegerit.

§. 43. Nec opus est, ut exempla hæc è longinquo petamus, sed domi nata dispiciamus. Nam quod mulierculas Zibethi odoratu vel mastiches suffitu hystericis cruciatibus divexari, atque derepente attonitas quasi concidere sine sensu & motu, sine pulsu & pauco respirationis usu, vel etiam ad odorem elychni extincti statim abortum facere videamus, pharmacorum horum particulis, ad olfactum delatis, debetur, quicquid etiam hic ogganiat *Helmontius*, regimenque occultum quoddam accuset. Fabulæ enim nihil adeo simile est, quam materiale quod est, atque corporeum, immaterialiter & sine corpore vires suas in aliud transfundere.

§. 44. Nec dubium est, ascensum uteri omnemque ejus commotionem, tum quoad totum, tum partes, vellicatione à vaporosa acredine sibi peculiariter inimica introduci via non modo

modo sensibili per vasa, sed etiam insensibili, aut per poros re-
clusa, quo de *Thom. Bartholin. Anatom. reform. lib. 1. cap. 28.*

§. 45. Ut autem res molestæ, quales vel foetidæ vel alio-
tetro odore imbutæ, hominem in maximum sanitatis discrimen
interdum conjicere possunt: sic quoque suavissimo quæ odore
pollent, omnes spiritus reficiunt, & tripudiantes quasi red-
dunt.

§. 46. Balsama inunctoria in cordis & cerebri affectibus
quam celerem navant laborantibus operam; & quid illorum
particulis tam celerem & momentaneum ad partes interdum
diffusas transitum concedet, nisi pori. Atque per hos fit, ut o-
mnium partium in corpore nostro unus sit consensus, conspi-
ratio una, mutuaque tum voluptas tum dolor.

§. 47. Sed omnem jam opinor, operam iudi illis, qui in
hisce omnibus prolatis non acquiescent, sed alia insatiabiles
experimenta urgebunt.

Palmarium forsitan est, quod adversarii putant, quodque
thesium nostrarum vim infringi & obtundi posse sperant, nem-
pe cum vita nostra consistat in calido nativo, spiritibusque tum
animalibus tum vitalibus regatur, illos in corpore undiquaque
pervio contineri non posse, sed quàm ocysimè cum calido per
poros dilapsuros, & mortem subsecuturam esse; insuper etiam
hoc modo corpus pervium quasi injuriis externis exponi & ita
mutationibus earum cotidie subjici.

§. 48. Verùm neque hæc ratio eam mihi necessitatem
imponit, ut *παλινοδία* canam. Libenter enim concedo, cor-
pus nostrum quotidie magnam tum spirituum animalium, tum
vitalium, jacturam incurrere, cæterum tamen facile eam quoque
esse reparabilem. 2. cuivis parti inesse vim magneticam & attra-
ctricem, quæ spiritus fixos reddit, ne evolare possint. 3. non
parum conferre perpetuum spirituum fluxum & motum, ne pe-
netrent, quam si subsistant. 4. naturam nostram calido suo &
spiritibus tanquam satellitibus stipatam vim externam inter-
dum propellere, interdum ab illis victam succumbere. 5. non
unam corporum & consequenter pororum esse dispositionem,

ficque pro raritate & densitate corporum, magis vel minus calidi spiritusque cotidie exspirari.

Auctoritem medicorum qui desiderat, ei instar omnium sit illud magni Hippocratis, qua affirmat *6. Epid. sect. 6.* carnes attractrices ex ventre & extrinsecè sensus ipsos indicio esse, totum corpus ἐκπνοον καὶ εἰσπνοον esse. Auctor. *l. de aliment.* ait. Ζύρροια μία Ζύμπνοια μία καὶ Ζυμπάθεα πάντα, quam sententiam Galenus explicat *l. 1. de us. puls.* nec non *lib. de us. respirat. l. 1. meth. med. l. 1. & 3. de nat. fac. l. de rigore. lib. 2. de different. febr. & c.*

§. 49. Hinc modò laudatus Senex certo quodam experimento probaturus, possitne mulier uterum gerere, vestibibus eam probè muniri, per inferiora autem suffitum apponere jubet, infallibili inde argumento concludens, si odor ex infernis per corporis substantiam ad os usque pervenerit, eam sua carere culpa & aptam natam esse concipere *v. aph. 69.*

§. 50. Noverat siquidem uteri constitutionem sanam & integram hanc esse, quæ non minus atque reliquæ partes, porosa, coecisque illis dictis meatibus referta esset. Quo nomine durum & densum uterum emeritæ fœcunditatis signum veluti ab omni spe conceptionis dejicit, hocque fundamento doctarum pronubarum artem, cujus Plato in *Theateto* meminit, inniti, Galenus auctor est. Immò, quæ in tantâ sæpe molem & crassitatem extenderetur uterus in gravidis si poris pertusus non esset.

§. 51. Majoris certitudinis causa quæ de toto diximus, nunc partium *similariarum*, ex quibus utpote dissimilares construuntur, historia aperiet.

§. 52. *Cuticulam*, extremum corporis integumentum, porosam esse, indicant pili per eam protuberantes, & in ea efflorescentes, maximè circa alas, pubem, præcordia, caput, genas in mento viri: item insensibilis transpiratio, cui aliàs via præcluderetur. Non valde autem porosa est, ne nimius fieret effluxus vaporis, sanguinis, spirituum, caloris & c. cute tamen densior atque compactior, cæterum cutis poris ita tenaciter adnata, ut citra ejus offensionem tristemque sensum ab illa separari nequeat.

§. 53. Ca-

§. 53. *Cutis* quæ proxime huic substrata commune corporis emunctorium dicta, præprimis viis hisce gaudet.

Cum enim per hanc, quia foris sita, tanquam per januam, necessariorum fiat introitus exitusque, natura haud inconsultè ei de meatibus prospexit, per quos decurrerent, suumque iter conficerent. Hinc plurima nancisci foramina ὀμίως τοῖς κοκκί-
vois, ritu cribrorum dicitur, locoque fenestrarum adhibita à quodam Persarum rege, si fides habenda *Oribasio*.

§. 54. Hæc densior & rarior pro ratione temperamenti, loci, temporis, ætatis & sexus.

Et verisimile est cutem viventis multo rariorem esse, quam cadaveris, nisi ab arte denuò rara simulque diaphana reddatur. Quin si in densato & rigido corio æque observabiles pori sunt innumeri, quot existimandum in raro dein, cum vivum adhuc animal est, licet varias ob causas oculorum aciei omnes se non sistant?

§. 55. *Membranis* poros tribui posse, earum perspicuitas & raritas docet, araneorum telis in textura, cum raræ simul sint & viscidæ à *Galeno* comparatæ, l. 5. de us. part. 11.

§. 56. Testatur id ipsum spirituum animalium in has influxus, Si enim spiritus animales in membranas quam latissimè diffundi, toti que ad eò membranæ ad sensum communicari debent, per quas vias quæso commodius illis communicabuntur, quam per poros, cum meatus conspicui plane defint?

§. 57. Undè absque porulis hæc si essent, neque dilatari neque constringi possent. Ob horum enim laxitatem & contractionem, ventriculum, vesicam, uterum &c. in ter quaterve majorem capacitatem distendi posse, nec tamen ruptionem pati, quin & arctissime cogi, satis in aprico est.

§. 58. Bibula corpora sunt, madore ob poros quibus sunt refertæ, nunquam destitutæ, queis etiam concidentibus & attenuantibus vitro fragiliora, inque pulverem tenuissimum convertibilia, secundinarum rarefactarum ut & pellicularum interiorum galli gallinacei exemplo. In quantam autem assurgunt

gant molem humidum absorbentes, pleuriticorum & hydro-
picorum disiecta corpora evidenter ostendunt.

§. 59. Sanè membranas meatibus perforatas esse, omnes
illi concedent, qui cutem membranam esse statuunt, idque tum
ratione materiæ, tum actionis quibuscum reliquis earum spe-
ciebus convenit, & peripheriam totius ambit, vasa admittit,
quibus mediantibus conservatur & sentit, extenditur & coar-
ctatur ac tandem cujusvis partis excrementa suscipit. Quod si
itaque cutis ut membrana densitate nulli ferè membranarum
cedens meatibus innumeris referta est, quid ni subtilioribus
rarioribusque multo plures inesse adserere licebit?

§. 60. Quæ causa proculdubio cur spiritus vini, vel alii
tenuissimis membranis liquores alliniti confestim absorbean-
tur, indeque evidens subsequatur alteratio.

§. 61. Quapropter non obstat inferre: membranæ sunt
densissimæ, & ad partium subjectarum calidum & humidum
coercendum datæ. nulla porositas illis tribuenda est. Nam
& denso & raro pori insunt, cum ipso assertore *Aristotele 4. me-
teor.* corpus nullum continuum sed contiguum sit, sicque Chimi-
corum demonstrationibus adhærendum, neque humores neque
quod spiritus vocamus, talibus destituantur.

§. 62. De *carnium* poris res tanto minoris dubitationis
existit, quanto substantia harum manifestè laxior est & mollis.
Videtur enim caro ad spongiosorum accedere naturam, cum
multum humoris succique nutritii, spongiæ instar imbibant,
totiusque corporis augmentum, carniū moles suppleat, ha-
rumque nutritio augeatur, prout illarum inanitates seu pori sese
habent.

§. 63. Quærentibus ergò, quid foramina sint vel car-
niū cavitates ex *Gal. 6. Epid. com. 2.* respondendum *τὸ ἀγαυῶσα-
ρα*, laxitates earundem, in qua, velut in spongas, corpus ra-
rum, molle, tenue, imbecille, sanguis veluti in cisternulas ab-
sumitur, illicoque temporis mora *1. de Sem. XIII.* in multas par-
tes dissolvitur, transmutatur, unitur & assimilatur. Quas ideo
doctissimus *Foesius* inanitates vocat has; meat⁹ *cæcos Lindanus*, in
quos

quos naturaliter effusus sanguis putredini obnoxius non est, fulcos *Zuvingerus*, Græci autem πύργος.

§. 64. Hos in carne esse indicat sanguis, qui à nutritione partium refluus, per ejus porositates ad venas transsudat & ad cor vertitur, ut denuò ibidem perficiatur, quos ex recentioribus idcirco *Pecquetus* συστασιμώσεως, elutriationes nuncupat.

§. 65. Non obstant vasorum oscillationes seu anastomoses, quas dari pro transfundendo sanguine ex arteriis non inficias imus, verum illo saltem crassiore & in motu concitatore comprehenso. Ad subtiliorem enim vehendum, transcolandum & cum cursu lento progreditur sufficere porositates carniū rectè respondet *Thom. Barth. anat. l. c. 1.* Sententiæ subscribit *Waleus in epist. 1. ad Barth. de motu chyli*, cum ait: secundo videtur & sanguis ex arteriis per ipsam carnem ad venas redire posse, videmus enim facta vena, usq; dum mutetur color inflammationes detumescere, quod extra vasatus sanguis è carne trabatur. Docent hoc præterea & confirmant sugillata quæ sunt, cum è livido ad pristinum colorem revertuntur.

§. 66. Nec minor est certitudo de glandularum poris, quarum utpote substantia à carne non discrepat, cæterum usus satis diversus. Nam ut hæc bibula sua substantia spongiæ instar nutrimentum excipiunt: sic illæ quoque corporis excrementa per poros imbibunt. Ad cujus sententiæ robur haud leve momentum conferunt glandularum situs ad loca emuntoria, sub lingua, faucibus, axillis, pone aures, ad mammas, in inguinibus, aliàsque penè partes innumeras, quem usum ideo respiciens *Hipp. l. de glandulis* carnes glandularum δύποσειζεν τὴν πλεονεξίαν τῆς ἄλλης σώματος. rectè scripsit.

§. 67. Venæ quia sanguinem cum sero non ad partes nutriendas, ut veteres voluere, sed ab earundem nutritione refluum, nec ita impetuosum, ut arteriæ, sed calore & spiritibus vitalibus nonnihil orbarum secum vehant; simplici, tenui & rarâ, cæterum quæ sanguinis transfluxum facilè impediret, tunica sunt contentæ.

§. 68. Hinc fit, ut frequentius quam arteriæ rumpan-

tur,

tur, aperiantur, & sanguinem imprimis lymphæ dilutum transsudare permittant.

§. 69. Harum lentor intrinsecè earum superficiei adhærens, inconspicuos eos facit, quo de raso tamen & absumto foraminulæ penitus deprehenduntur, adeò, ut non malè crediderit *δικαπιδησιον* affectum, sudoremque sanguineum inde oriri
Excellent. Dn. Præses, Scholæ partium p. 25.

§. 70. Et vere earundem nutritionem per sanguinearum particularum in hæc foraminula appositionem fieri, iudicat *Fernelius.*

§. 71. Quod si contigerit habitum earundem ultra solitum rare fieri, sanguini seroso easdem vias aptissimè pandunt.

§. 72. Arteriarum poros quod attinet, res nonnullis difficultatibus exposita esse videtur, cum hæc non solum sanguinem spirituosum sed etiam à cordis foco ferventem & ferocientem secum vehant, ut ita quod hic sanguis sua subtilitate, quæ ad aërem ferè accedit, non faceret, attamen vi & impetu suo viam per hos meatus moliretur.

§. 73. Verùm neque hæc ratio pororum in arteriis præsentiam tollit, cum spiritus vitalis non solo aëre, qui omne corpus facilè tranat, constet, sed sit sanguis aëreo corpore imprægnatus.

Et hic locum habere videtur illud *Sancti Sanctorii* contra quendam staticomasticem, *sect. 8. apbor. 15. de Med. stat.* cum ait: „Trico mentitur in omnes auctores, dicens spiritus esse aëre tenuiores. Nonne ex aëre & sanguine fiunt? nonne aër omne tranat corpus, spiritus vero vasis inclusi manent.“

Nec *Erasistrati* opinio hîc ullum assensum meretur, qui in arteriis nil nisi aërem & spiritum contineri dixit. Ubi enim res ipsa loquitur, quid multò opus est testimonio.

§. 74. Quo minus autem hi spiritus fugam adornare & evanescere possent, simulque robur adesset in motu perpetuo, arteriæ tunicam densam, duram & valde crassam venarum tunicam secundum *Galenum* quintuplo, secundum *Herophilum* sextuplo crassiorem fuere sortitæ.

Cæterùm ut in aliis rebus, sic etiam in arteriis usus pororum horum necessariam præsentiam monstrat, qui duplex est, ut 1. aëri aditus pateret ad ventilandum sanguinis arteriosi æstus. 2. fuligines per hos excernerentur. Unde *Galenus l. 6. de usu part. 10.* scribit: arteriæ sanguinem tenuissimum & vaporosum elabi sinunt, per quem *χεῖρνα* intelligit. Quod si universi generis venosi habitus nil nisi membranosus existit, unica conformatione quoad meatus & cavitates, à membranis differens an poris carere queat arteriarum iste habitus, haud quisquam aliter quàm adfirmare poterit.

§. 75. In nervis pro vehendis animalibus spiritibus poros adesse, pauci inventi sunt, qui negarunt. Quod etiam affirmat *Thom. Bartholinus*, cum *l. c. 3. c. 1.* omnes nervos præter opticum manifesta carere cavitate asserit, habere autem poros profiteatur, per quos subtiles spiritus permeent, ne detur impossibilis corporum penetratio. *Cornel. Hogelandus* duplices hos facit, majores & minores, per hos transire subtiliora corpora aërea; per illos autem minus subtilia: quamvis neutrum sensus discernat, nec duplices in cerebro spiritus dentur. Non auferunt interstitia illa *Bartholiniana* pororum præsentiam, filosæ enim nervorum productiones omnes quomodo melius cohærent?

§. 76. Jam rerum series ad partes osseas & omnium solidissimas me ducit, quibus reliqua corporis nostri machina, tanquam firmo fundamento superstruitur. In his autem quo major, quam in cæteris partibus soliditas spectatur, eo minor de poris suspicio & fides.

§. 77. Verùm quod ratio non assequitur, illud *ἀντιλογία* adcuratior facillime approbat.

§. 78. Cavernulas enim ossium continuitati interjectas esse, tam certum est, quam certum illa nutrimentum & augmentum capere. Unde *Jasolino* in hoc omnino subscribimus, stantenti ossium nutritionem fieri in porundem porulis, in quos arteriæ desinunt sanguinem invehentes, & venæ reliquum evehentes, non obstante quod arteriarum in ossa insitionem negaverit *Platerus*.

C

Adria-

Adrianus Spigelius Patavii observavit in grandi tibiæ ossis carie substantiam ejus ab arteriola pertusam fuisse. Quod forsitan & viderat jam ante *Aristoteles*, quando in solidum arterias desinere dixit, cujus sententiæ album ob id quoque calculum adjecit *Thomas Bartholinus*.

§. 79. Hinc etiam ossium solidorum proxima materia nutriens statuitur sanguis crassus per poros intromissus, quod duplici ratione probatur: quia 1. fracta uniuntur callo ex reliquiis alimentarii sanguinis generato. 2. sua in substantia abscessum pati possunt à superfluitatibus alimenti in poris putrescentibus.

§. 80. Jam quis dubitat asserto *Erasmii Bartholini* fidem addere, dicentis: Mercurium sua partium tenuitate, interiora ossium (ut quibus juratus hostis) perlustrasse, inque horum substantia repertum fuisse, cum tamen ille durissima metalla subeat, in quibus nulla tam laxa partium combinatio, quam in ossibus concipi potest. Cujus rei fidem etiam illa augent, quæ de fulmine supra diximus, quod ossium substantiam, illæsiis aliis partibus, non tantum penetrasse, sed eadem etiam in pulverem redegisse deprehensum fuerit.

§. 81. Testantur pororum præsentiam in ipsis tum recentibus tum exsiccatis & perquam vetustis ossibus infinita punctulorum congeries, quæ fractæ in recentibus succo medullari turgent, in exsiccatis autem distinctos rivulos & sulcos manifestant, adeò ut mirari facile quis desinet, quæi à mercurii magnetæ allinito corrumpi, aq; fulminis sulphureo nitrosi atomis resolvi tam citò valuerint.

§. 82. Nec opus semper lynceos adhibere oculos ad diagnosis faciendam; sufficit superficialia quandoque ossium inspectio, ut vertebrarum, costarum, calvaria &c.

§. 83. *Causa efficiens* pororum est vel *mediata* vel *immediata*.

§. 84. *Immediatam* facultatem esse diximus *πλασικήν*, ut sunt carnifica, ossifica, membranifica &c. hæ enim pro cujusvis partis natura, quam constituunt, earundem particulas variè disponunt. Sic carnifica carnem multis porositatibus perviam fecit: ossifica

sifica verò particulas osseas multò arctius invicem committit & conglutinat. Estque hæc opinio satis antiqua, à Galeno proposita, in lib. de facultatib. naturalib. atque commentario illustrata à Paulo Jouberto, Medico Gallo celeberrimo.

§. 85. Mediata est anima, quæ facultate hacce in partium productione utitur. Illa etenim cum eorum quæ ad tuendam suam cum corpore unionem spectant, nihil omittat, sibi etiam de poris simul prospexit.

§. 86. Et hæc ea est, quam Hippocrates l. de alim. cord. artic. in Epid. passim sagacissimam, justissimam, artificiosissimam, providissimam & prudentissimam appellat: quam Aristoteles prudenti patrifamilias omnia rectè dispensanti comparat, quæ nihil in rei productione superfluum faciat, nec necessarium omittat, nihil transmutet, neque prius neq; posterius, quam usus postulat, aliquid producat, nihil frustra faciat, ita ut nullum sit in corpore membrum, quod non suam actionem, neque actio, quæ non suum instrumentum habeat: in qua Galenus lib. 16. de usu part. c. 1. justitiam distributivam maximè vigere docuit; & Scaliger præparationis auctorem appellat, quæ sibi & alteret totum, & partes disponat; Sennertus denique sapientem sui proprii templi architectam nominavit.

§. 87. Hæc, inquam, illa pororum etiam causa est, utpote quæ omnes partes corporis hisce tanquam necessariis meatibus, cum sine his neque agere neque benè agere potuisset, de salute veluti sua valdoperè sollicita abundanter instruxit.

§. 88. *Νίαν ἢν ὀργάνων* ut cum Aristotele loquar l. 2. de ort. & inter. c. 9. t. 53. rerum densitatem & porositatem quidam calori & frigori tribuunt, cum illa apta particularum collocatio, certis interjectis intervallis, majoris molis sit, quam ut solis elementaribus qualitatibus deferri possit, hisce verò rei natura tanquam instrumentis utatur, quæ idcirco sine superiore dirigente ad rerum productionem concurrere neutiquam valeant.

§. 89. Unde Jul. Cas. Scaliger Exerc. 307. sect. 20. rectè docet, quatuor illa elementa, nisi rectorem habeant, temere, & sine »

modo metaque ulla & jactabunt & jactabuntur. Quid enim il-
 lud est, quod tantum terræ tantum commiscet cæterorum? at
 oportet in unoquoque motu esse unum & primum. Non autem
 illa sese movere ullum ad opus queunt, sed in compositis à for-
 ma excellentiore, in mistis imperfectis ab externo principio
 cientur ad mutuam connexionem. Neque est ut idem *l. 2. de*
Plantis scribit, ut quis ad ignem confugiat. Si enim ignis tria
 elementa tanquam partes unit, quid erit quod uniat ipsum
 tribus?

§ 90. Non igitur caliditatem porositas principem aucto-
 rem asserendam esse statuo. Dantur enim densa valde calida,
 ut Gummi Thapsiæ, & Euphorbii, & frigida porosa, ut rubra san-
 tala. Cicuta frigidissima & tamen rarissima. In genere fructuum
 mala frigida, & porosa nonnulla; cucurbita admodum frigida,
 admodum porosa, & tophus lapis porosus *Plinio* frigidus.

§ 91. Interim non nego, calorem corpora egregiè ad po-
 rositatem disponere, ita ut causæ instrumentalis nomen opti-
 mè demereatur, quandoquidem sine concursu calidi, ut nulla
 mixtio, ita neque rarefactio aut densatio existit, ut proinde
 θερμικὸν calorem corporis justè appellaveris.

§ 92. Quare effector pororum instrumentalis ex doctrina
Galenii 5. aph. 69. calor acris est judicatus. Et hinc biliosi po-
 rosi, rari. Qui autem cute alba præditi sunt, ut phlegmatici
 obturatos habere poros apud eundem extat *1. Epid. com. 2.*

Sententiæ huic acclamat *Baconus de Verulamio sylv.*
sylvæ. p. m. 51. cum ait, omnia densa corpora aliis plerisque
 frigidiora sunt, ut metalla, lapides, vitra, diutiusque calent,
 quæ molliora. *Magirus l. 3. c. 7. Physiol.* caliditatem, ut pluri-
 mum, quamvis non semper, raritatis auctorem esse, & *Scaliger*
exerc. 4. densationem & rarefactionem esse in genere motus se-
 cundum locum asserunt. Fieri enim ex partium dispositione
 sequique vel caloris vel frigoris vim.

§ 93. Huic causæ siccitatem quoque associat citatus *Scaliger*
exerc. 203. In difformium verò partibus, inquit ille, mutuæ
 coheræntia fit per humidum, quod in quibusdam est expressius
 & no-

& notius, ut in lacrumis arborum: in aliis occultius ut in gummi concretis, in nonnullis occultissimum ut in metallis. In his omnibus densitatis auctor humiditas est. Itaque in lapide ubi humor ille exhaustus aut exustus fuerit hiant partes, & fit porosum corpus, ut pumex.

§. 94. *Siccitatem* itaque ad porositatem quoque corporibus inducendam plurimum facere inde colligimus: quatenus nimirum ea partes humido suo, quo illæ ceu glutine conjunguntur privat atque spoliat.

Quæstus tamen an siccitas hæc sit comes caloris tantum & non simul frigoris? ei respondeo, utriusque. Ipsum enim frigus concurrere huc quoque auctor est Hippocrat. lib. de principibus.

§. 95. *Finis* pororum est vel intermedius vel summus.

§. 96. *Intermedius* est, qui propter alium & summum intenditur, ut nutritio propter sanitatem, estque valde conspicuus tum in statu naturali tum præternaturali.

§. 79. *In statu naturali duplex* potissimum est, *adequatus & inadequatus.*

§. 98. *Adequatum* esse diximus in definitione alimenti distributionem, excrementorum verò tertie coctionis excretionem, de quibus singulis ordine jam agendum.

§. 99. *Alimenti distributio* ad nutritionem & augmentationem necessaria est.

§. 100. *Nutritionem* itaque quod concernit, sciendum, omnia, quæ vivunt, necessario nutriri. Quia enim calor eorundem natus multum quotidie substantiæ depascit, vel ut *Deusingius* loquitur, multum flammulæ vitali in pabulum cedit, multum etiam per ἀδελον διαπνοην quotidie dissipatur, id omne nutritione reparandum est.

§. 101. Unde tam diu nutrimur, quam diu vivimus. Quod *Philosophus* l. de ort. & inter. 1. t. 41. innuit, quando inquit: *διὸ πρόκειται μὲν ζῶον, ἕως ἂν σώζεται καὶ φθίνει, αὐξεται δὲ ἕκ ἀεί.*

§. 102. An autem necessarium nutritionis requisitum sit, ut per poros fiat, disquirere ab instituto meo alienum non erit.

§. 103. Illud autem venari me posse spero ex *Aristotele l. 1. de ort. & inter.* ubi inter alias etiam hæc conditio proponitur, ut non solum toti, sed etiam singulis particulis facta sit accessio magnitudinis. Et *l. c. l. 32. Φάσεται δὴ εἶναι τὰ ἀυξανόμενα ὅλην μέ-*
τρησθῆναι.

§. 104. Si enim omnes particulas nutrir & augeri necessum est, per quas vias nutrimentum ad singulas perveniet nisi per poros?

§. 105. At prius confirmatur etiam auctoritate *Galenii l. 12. de usu part. 1.* ubi more suo pinguedinem tanquam partem non agnoscit, quia non verè nutriatur, ut cæteræ partes, sed olei instar membranulis affundatur, harumque frigiditate concreascit.

Cardanus quoque in nutritione ossis duo miratur 1. quod res adeo mollis penetret rem adeo duram. 2. quod tempore incrementi sic oportet, ut extendatur secundum singulas partes. Ex quibus colligere possumus, non quamcunq; ad extremam superficiem appositionem hic intelligi, verum talem, quæ fiat alimenti ad singulas particulas appositione, earumq; nutritione.

§. 106. Nec aliud nos docent arteriæ & venæ, quas nutrimentum pro partibus vehentes & revehentes, non tantum extremæ partium superficiem positi inseri, sed in ipsam partem quoque substantiam abire, ibidemq; occultè (ut ita loquar) anastomosari pro comperto est.

§. 107. Id quod *Jasolino* quoque placuit, qui nutritionem per poros fieri statuit, in quos arteriæ desinunt invehentes & venæ revehentes. Sunt enim porositates arteriarum terminus ultimus ad quem: venarum verò à quo sanguis venit, & in quas assumitur adque cor amandatur.

§. 108. Similiter ipse *Galenus* venarum & arteriarum anastomoses mutuas passim agnoscit. In toto corpore mutua est anastomosis inquit *l. 6. de usu part. c. 10.* atque oscillorum anastomosis arteriis simul & venis, transmuntque ex sese pariter sanguinem & spiritum per invisibiles quasdam atque angustas planè

ne vias. Quod etiam multis aliis in locis insinuat, cujus sententia etiamnum favent *Riolanus, Spigelius, Bartholinus & alii.*

§. 109. Illa igitur horum vasorum per interiorem partis substantiam divaricatio probat succum nutritium non tantum extremis partis superficiebus affundi, sed interiora quoque pervadere, & ita singulis particulis per poros conjungi & agglutinari.

§. 114. De unguium & capillorum nutritione forte dubium esse posset illis, qui cum *Galeno, Fernelio*, è partium viventium numero eos eximunt, cumq; *Spigelio* non nisi in longitudinem augeri censent. Verum cum neque his sui desint pori, non minus etiam crescant & augeantur, animi pendeo, num appositione hos augeri statuere debeam, cum & ipsam naturam fabricatricem in utero presentem habeant, eodem cum reliquis alimento gaudere compluribus demonstrant.

§. III. Ut autem jam nutrimentum quoquoersum per poros diffundi constat: sic quomodo id fiat solidè docet *Deusing. lib. 59. de sang. usu.* Sanguis, inquit, ad quascunque corporis partes delatus, vi spirituosæ suæ substantiæ, motusque ac coloris in minutissimos earundem porulos se insinuat, ac roris in modum quoquoersum diffunditur, sicque sanguineum rorem imbibunt particule corporis quævis, quæ vel molles immediate arteriolas suscipiunt, non minus, quam lignum aquam imbibit, ac pluvia extrinsecus incidente per totum madescit. Atque id ipsum est, quod dicit *Hipp. l. de alim.* Vim alimenti ad ossa usque pervenire, & ossium partes.

§. 112. Nec obstat, quod ex *Dominico Sala de alim. cap. 28.* allegat *Entius*, sanguinem non penetrare (visibili specie seu substantia illa, vel consistentia ac calore, quo per vasa distribuitur) in intima omnium partium, quia hoc sensus non concedit, præcipuè in ossibus, ligamentis, cartilaginibus, in aliquibus membranis, quæ in adultis nullis venis præditæ sunt, nec vestigium ullum sanguinis habent, cum potius sanguis in spirituosum vaporem dissolutus in intima omnium partium se insinuet.

nuet, adeo ut ossilagine Dea opus non sit, quæ sanguinem invisibili modo per poros transvehat.

§. 113. Nec mirandum tantoperè si alimentum, (sanguis arteriosus) per minutissimos porulos diffundi debet, illud spiritus in morem oculorum aciem subterfugere. Utique enim talis in alimento præparatio prævia requiritur, addocente iterum hoc *Deusingio* *lib. 117. de usu sanguin.* ut summè tenue & diffusivum reddatur id, quod nutrire partes debet, quo nempe in intimos partium porulos se insinuare queat.

§. 14. Quo etiam respexisse videtur *Cardanus libr. de mistis. p. m. 154.* cum, inquit: sed neque hoc modo propriè, verùm
 ut dixi, augmenti & nutritionis fermè eadem est ratio, imò & generationis, hæc enim fiunt ab anima: solius autem animæ opus est, eo modo posse attenuare tum unire ac transmutare.

§. 115. Nec audiendus est *Jul. Cas. Scaliger exercit. 101. s. 15.* cum perperam adversus istum in hæc verba erumpit: quam verò huic loco admisceas (*Cardane*) attenuationem, lancinare nolo, sed memineris neque ad alimentum admitti à Philosophis attenuationem. Tua tamen verba sunt hæc: solius autem animæ opus est, attenuare, tum unire & transmutare, quorum verborum ordinem qui sequatur in maximam incidet dubitationem. Neque attenuatio necessaria est ad accretionem. Notum siquidem est de alimento in partium substantiam abeunte, hæc intelligi debere,

§. 116. Humor hujus attenuati & ex arteriis in partium substantiam jamjam effusi veteres, quos inter *Galenus* & *Avicenna*, passim sub nomine roris mentionem fecerunt, atque hoc non præter rationem factitatum esse cum *Deusingio* *lib. 92. & 93. diss. de usu sanguinis* iterum statuo, quatenus nempe ille ulterius, quam in arteriis calore attenuatus per partium substantiam quoquo versus in minutissimos poros, quo nullæ arteriæ pertingunt, sese insinuat, atque roris instar partes irrorat.

§. 117. Habitâ igitur alimenti distributione per poros sequitur ipsa *partis nutritio*, cujus processum triplici actione perfici veteres voluerunt, *i. weg. Deser.* quando humor venarum extre-

tremi-

trematibus excidens per poros distribuitur, & roris nomine dignatur. 2. *αεγοφύσει* agglutinatione. 3. *εμοιώσει* assimilatione, quando humor similis efficitur substantiæ partium, atque in hanc convertitur quæ cambium dici solet, quia suam naturam cum parte cambit mutatque. Hanc dilucidius adhuc expressit *Excell. Dn. Job. Theodor. Schenck. Vir de re medica meritissimus lib. de humorib. c. 19.* Utrū verò, inquit ille, quæ nos assimilationem nominamus, nutritionis actus fiat alimento seu sanguine *δεγοσ* “
διηρη partibus roris ad instar allabente, mox verò resoluta & *καλ* “
ατμὸν sub vaporis specie partiū particularis intimis sese insinu- “
ante à quibus postea substantificè alteretur, demumq; illam simi- “
litudinem sanguis acquirat, quam imperiti quærunt in ipsis ve- “
nis, ut loquitur *Hoffman. Instit. Medic. lib. 2. 123.* ex sententia “
pridem à *Galeno* prodita *l. 1. de semine. II. § 2. de facult. natural. 3.* “
si quid dicendum est, sine distinctione admitti non potest. Nisi “
enim conceperimus momentum illud alimenti quod excidit ex “
arteria, inque punctum carnis seu porum ejus se recipit, com- “
parativè roris & vaporis ad instar illud apparere proculdubio “
vanum & supervacaneum erit meditari velle, qua de re prolixè “
etiam agit *Job. Fernel. lib. 6. c. 5. univers. Medicin.* quando ut cætera- “
rum partium sic venarum & arteriarum quoq; nutritionem fie- “
ri perhibet, cum quæ portio tunicis proximè assistit primum, “
commutata albescit, moxque tanquam ros in augusta foramina “
venæ aut arteriæ rapitur, quibus penitus apposita crassiorque “
facta annectitur tandemq; assimilatur.

§. 118. Quæ cum ita se habeant, mirum non erit Medi-
cos in impedita nutritione horum meatuum reserationem
præcipere, cum salvam horum constitutionem bona subsequa-
tur nutritio.

§. 119. Quorum, quæ præstare hoc possunt, non postre-
ma *exercitium & frictions* audiunt. Hisce enim ait *Baconus*
de Verulamio Sylv. Sylvæ. exper. 77. plus spirituum & sanguinis ad
partes retrahitur: alimentum in exteriora validius elicitur, po-
rorum relaxatio, faciliorem spiritibus, sanguini & alimento
D
viam

viam præbet, inutilis excrementitius humor in carne hærens digeritur & dissipatur, omnia assimilationis adjumenta.

Et hæc causa est, cur plerumque carnosus evadant qui exercitiis & frictionibus corpora exercent, uti patet in athleticis, remigibus, in equis depectendis.

§. 120. Quo *Leon. Fuchs. Instit. Med. l. 2. f. 3. c. 3.* etiam inclinatur, præcipiens, ut priusquam ad valentiores motus accedatur, corpus frictione prius calefiat, quo illud molle reddatur, excrementa attenuentur, & exigui meatus laxentur. Idem scilicet hoc est, quod *Hipp. κατ' ἰατρειὸν l. 3. l. 36.* his verbis significare voluit: *dura frictione, corpus ligatur, molli verò solvitur.* Ligare enim *Hippocrati*, coactum reddere, quemadmodum solvere, molle & porosum reddere, atque laxare denotat.

§. 121. In quem finem non minor ad conciliandam corpori nutritionem ciborum delectus est habendus. Siquidem utendum est aperientibus, laxantibus, qui que faciles sunt coctionis: hi enim à fermento stomachali levi negotio ita attenuantur, ut in sanguinem à corde conversi facillimè poros intrare possint: illi verò meatuum claustra relaxando, sibi ad partes viam parant. Sic decoctum ex ossibus & nervis contusis admodum alimentare præbent jusculum & carnem jusculosam. *Anglis* *Scothskinck* miri alimenti est perhibente *Verulamio*.

Consimiliter *vitellus* melius nutrit quam albumen, lactiq; recens multo miram nutriendi vim & ad emaciationes curandas virtutem inesse pro explorato habemus. Ratio est, quia hæc in gradu ad chylum proxima sunt, etiam antequam in ventriculum descendunt.

Unde, ut iterum egregiè notat *Verulam. exper. 46.* fieri vix potest, ut cibus & panis in jusculo tali aut potu sumptus in venas partesque extremas (poros intellige) tam tenuiter & facile abeat, quam hoc modo incorporatus, aut penè in chylum versus. Eadem forsitan est ratio, cur *Hipp. aphor. 11. sect. 1.* statuerit: *εἰς τὸν πλεονέκτα ποτὸς ἢ σίλις.* Quæ enim liquida sunt, distributioni aptiora sunt, ac per angustiora vasa expeditius fluunt, porosque seu spaciola nutriendarum partium citius subeunt.

Cæte-

Cæterum Hipp. hoc loco per potum, quodcunque potulentum alimentum, sive simpliciter sive participative tale, per cibum verò quodcunque solidius & crassius intelligit.

§. 122. *Adstringentia exsiccantia* igitur, & quæ difficilis coctionis nisi ritè corrigantur, in bonum alimentum nequam cedunt.

Quanquam enim interdum optimo alimenti spiritu (ut oriza) constant: quatenus tamen vel ob substantiæ duritiem à fermento ventriculi non debellari, & deinde distribui possunt; vel corpus nimium astringendo, meatus sibi ipsis præcludunt virtute hac merito defraudantur.

§. 123. Qui temperamento sanguineo gaudent, vel in gaudia & lætitiis effusi sunt, corpus obtinent carnosum & succi plenum: melancholici verò, & quibus non absimiles qui arduis sunt intenti, curis fluctuant, & animi ægritudine tenentur, corpus gracile & macilentum sortiuntur. Causa est, quia in illis modicus calor cum humiditate conjunctus corpus laxat, porosque aperit; unde facilis alimenti distributio, quæ in his verò minus accidit.

§. 124. *Cur tempore somni melius nutriamur quam vigiliarum*, duplex causa redditur. Quod 1. calor & spiritus alimentum in somno minus consumant. 2. somnus alimenti distributionem in partes promoveat. Calor enim tunc temporis concentratus, & ad interiora revocatus, tum nutrimentum attenuando distributioni aptum reddit, tum partium interiora, sub quibus alimentum recondi potest, pandit.

§. 125. *Tempore hyberno & regione frigida* plerumque corpora melius nutriuntur, quàm æstate & regione calida. Causa est, quia pori extus angusti nimiam διαφύεσην impediunt, intus verò patuli, nutrimentum facile recipiunt.

Cur autem quorundam animalium, ut urfarum, hirundinum vita absque pabulo extrinsecus assumpto per totam hyemem foveatur & prorogetur, hoc ex peculiari quadam circulatione fieri autumat *Deusignius, de nutrit. th. 29.* nempe quando pori cutis angusti sint, & aër ambiens oblistat fortè διαφύεσην
 D 2 quod

quod dissolutum est caloris efficacia ex parte denuo cum succis alimentum corpori præbentibus misceatur, ac denuo in poros partium se ingerens in corporis substantiam, convertatur.

§. 126. *Caro*, ex omnibus partibus facillimè nutritur & restauratur, quia præ reliquis multis porositatibus scater, ossa autem ægerrimè quia solidissima. Quod intendisse legitur *Galen. cum lib. de arte parva. c. 55. & 11. m. m. l.* aperte profiteretur, solidarum partium siccitatem, quales ex sanguis & fibrosæ, nullo modo humectari posse.

§. 127. Omnes etiam *tenelle partes* facilius nutriuntur, quàm adultæ, quia alimentum ob patentiores vias commodius ab his attrahitur, quam in illis.

§. 128. Sequitur *augmentatio* quæ omnibus animantibus valde necessaria est.

§. 129. Est enim anima, ut *Arist. l. de an. 2. c. 1. t. 6.* loquitur, ἐπιτέλεια ἢ πρώτη σώματι φυσικῆ, ζῶν ἔχοντι δυνάμει τοῖσιν δὲ, ὅ ἀντὶ ὀργανικόν, ad organorum autem conformationem iustus & ad actiones edendas conveniens magnitudinis terminus requiritur, quem cum à generationis primordiis non possideant animantia, temporis tractu augmentationis beneficio tandem consequuntur, & per ipsam in molem ampliorem extenduntur.

§. 130. Cæterum *augmentatio* à nutritione non differt nisi quatenus plus materiæ alimentariæ in partium poros ingeritur, quam absumtum est; in nutritione verò tantundem vel minus. Plus autem & minus non mutant speciem, notante *Deusing. disp. de nutr. tb. 21.* Si igitur in nutritione pori adesse debent, certè multo major eorum copia in augmentatione, ubi copiosior alimenti distributio est, requiritur, vel certè tamen & majores & patentiores ut sint, requiritur.

§. 131. Unde *Iul. Cas. Scaliger exerc. 282. f. 2.* partes solidas tam diu augmentum capessere perhibet, quam diu densari possunt: densari autem, si recipere possunt partes peregrinas, quæ postea fiant propriæ. Nos addimus: recipere possunt partes peregrinas, quæ sunt propriæ, si poris & cavitatibus sunt pertusæ,
in

in quas conjici possunt, & hoc est corpus porosum, humidum, non nimis durum, siccum & solidum, quod caloris vi distendi, & novos poros novo alimento identidem infarciendos suscipit. Si itaque subjectum solidius & compactius existat, quam ut tanta nutrimenti copia illud subire possit, quanta ad augmentationem sufficiens, tunc impediri eam debere Zabarella sententia est.

§. 132. *Augmentatio* autem fit in hunc modum: pars eo, ut diximus, modo nutrita caloris vitalis efficientia, quam diu & in quantum ea ductilis est, continuo agitatur, ab invicem diducitur, atque in ampliorem molem distenditur, constitutis inter particulas identidem novis poris, qui vicissim identidem alimentario succo affluente implentur ac infarciuntur, quo ibidem ulterius cocto, ab excrementis repurgato, particulis appposito & agglutinato atque transmutato augetur corporea moles. Ac denuo identidem, tum ipsa moles aucta, tum augmentum quod accessit, consimili caloris efficientia, similiter secundum nimias particulas diducitur, novaque simili ratione, ut ante, fit accretio, & sic infinitis ferè repetitis vicibus, donec pars in justam magnitudinem excreverit, eamque duritiam & soliditatem & pertinacem cohesionem nata fuerit, ut diduci ab invicem ejus particulae amplius non possint.

§. 133. *Extensionem* partis haud aliter fieri putamus, quam si lignum vel spongia madefacta humore, repletis poris suis, in majus spatium distenditur. Premunt enim aqueae molecule intus receptae solidi corporis particulas, haec itidem alias, usque dum ad extremam superficiem est perventum. Nec res alio accedente corpore, iis sed angustioribus, quam ejus natura fert, terminis contineri potest, quin ulterius suos limites proferat. Sic etiam in partium extensione, dum pars partem trudit, (adjuvante calore, auctore porositate) exterior superficies in omnes dimensiones ampliatur.

§. 134. *Terminus augmentationis* à plerisque trigessimus annus statuitur, post hunc enim ossa, ad quorum augmentum ceterae quoque partes incrementum sumunt, ita solidescunt, ut

30.
amplius diduci nequeant. Pari modo, ut cartilaginee tandem
in ossa, (neque enim aliud sunt ossa in tenera ætate, nisi cartila-
gineum quoddam) eo, ut diximus modo, abeunt. Qua tamen
ratione, quod jam siccum haud parumper evasit, ad 25. usque
ætatis annum augeri possit, res explicatu difficilis est. Opor-
tet sane, hoc cum fit, ut quod siccum quasi & induratum, denuò
humefiat, extendique queat; vel dicendum, ossibus duris licet
corporibus, nunquam cum vitam vivunt, deesse naturale humi-
dum, quod à calore non secus atque à mallei percussione, &
agitatione metallorum quorundam, ut ferri, argenti, auri, in
omnes dimensiones extendi diduci queat.

§. 135. Notandum tamen cæteras per accidens tantum
accretionem privari, quatenus ossa earundem accretionis cursum
impediunt, & sistunt. Quanquam enim multis porositatibus,
in quibus alimentum recondi posset, scateant, nec eam soli-
ditatem sint adeptæ, ut amplius dilatari queant: attamen
cum illæ ossibus ceu fundamento superstruantur & connectan-
tur, cessante horum accretione, illarum quoque augmentum tol-
litur. Manifestare nobis hoc voluit Hippocr. cum lib. τῆς ὀστέων
τῶν ὀστέων τῶν σωματικῶν, καὶ ὁμοιωτικῶν καὶ εἰς τὸ παρεχόμενα pro-
fitetur. Quem in finem ossa omnibus subjici mens est Philosophi
2. de partib. animal. 9.

§. 136. Sola caro hisce legibus quasi exempta esse vide-
tur, quæ determinatum ita non agnoscit augmentationis ter-
minum. Videmus enim multos post annum 30. jam tum sub-
lata augmentatione carnosos factos, multos etiam in ætate se-
nili, qui adolescentes macilenti evaserant, in habitum athleti-
cum postea degenerasse. Quippe sola caro spongiosa quadam mol-
litie præ aliis partibus prædita est. Cujus nutritio, prout iterum
Excellentissimus Dn. Præses Schol. part. c. 2. t. 3. differit, augetur,
“ prout illius inanitates, seu pori se habent. Et paulo post: Quæ-
“ renda potius in his causa est, cur alii subito augeantur & corpora
“ lentiores evadant, alii minus, quidam post morbos, quidam
“ citò diminuantur: nonnulli ex pane solo pinguescant: quidam
“ à lautissimis quibuscunque nequaquam.

§. 137.

§. 137. Ex his modo dictis, quaestio haut illepada exorta, cur, qui adolescent, plerumque macilenti, viri verò & senes carnosiores evadant? causa est, quod in adolescentibus omne illud alimentum ad ossium cæterarumque partium incrementum impenditur, quod in viris pro carniū nutritione insumitur. Partes enim adolescentes cum multum nutrimenti ad augmentationē per poros imbibant, hoc pacto carnosas alias eo alimento, quod aliās in earum usum cesserat, privant & defraudant. In illis verò, qui incrementum attigere, cum partes paucis pro nutritione tantum alimento sint contentæ, omne illud quod reliquum est, in carniū augmentum impenditur. Vel dicendum: juvenum sanguinem acriorem & calidiorē citius dissipari, non ita eum qui jam defervuit, justamque consistentiam nondum amisit.

§. 138. Non modicam sententiæ huic lucem affiat Hippocr. 1. aphor. 13. Γέροντες & Φορώτατα νησείην φέρουσι δὲ πέρην οἱ καθεστηκότες, ἢ κισα μείρανια, πάντων ἢ μάλιστα παιδία τέτων δὲ αὐτέων ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐαυτῶν προσημίτερα ἔοντα. Quibus nō ab similia, quæ sequenti 14. ab eodem proferuntur. Ταῦτα ἀνξάνομα πλείστον ἔχει τὸ ἐμφύτον θερμόν πλείστης ἐν δέεται τροφῆς εἰ ἢ μὴ τὸ σῶμα ἀναλίσκε. Γέροντες ἢ ὀλίγον τὸ θερμόν ἔχει τὸ ἀπὸ ὀλίγων ὑπεναυμάτων δέονται.

§. 139. Causa est, quia adolescentium partes caloris vī diductæ, porosæ & bibulæ, multo largiore alimento, quam in adultis, sese inebriant, unde vasorum evacuatio & perpetuum cibi desiderium subsequitur. Crescunt verò ob materiam ductilem, sequacem, & ad suscipiendos novos poros idoneam. Et hoc est Hippocrati, qui crescunt plurimò egent alimento, senes verò paucis egent fomitibus.

§. 140. Restat alter pororum usus excrementorum sequestratio.

§. 141. Ea enim est humorum alimentariorum, sanguinis seu succi nutritivi in corpore nostro conditio, ut semper aliquid excrementitii, quodque in partium substantiam converti non potest, secum foveant, quod deinde in singulis costionibus

nibus vi caloris, (qui ut *Aristoteles l. 3. de caelo c. 8. t. 74.* dicit: *πυλινόν δὲ τὸ συνκείμενον πρὸ ὁμογενῆ, ἢ τὰ ἐπερρωτῆ ἀλακρινόν*) à bonis & alimentitiis humoribus separandum, & per certas atque ad id destinatas vias expurgandum fit.

§. 142. Cum igitur quælibet coctio suum peculiare excrementum & ductus, per quos evacuet, habeat, tunc quoque illa ultima alimenti elaboratio, quæ in partium poris fit, peculiare excrementum & vias, nempe poros, per quas excernit, sibi vindicat.

§. 143. Sanguis autem duplici potissimum excremento scatet, *siccò & humido*, quorum *prius* sordes; aqueum *posterius* appellare consuevimus, quæ formâ nunc corporea, nunc vaporosa secernuntur.

De *aqua*, sero communiter dicto, res satis clara est, quæ tum publicæ tum privatæ coctioni adstat, ea siquidem indigemus ad promovendam nutrimenti distributionem, cum sanguis corpus utpote pingue viscidum seu glutinosum, partium poros tam promptè penetrare non posset, nisi sero dilueretur partesque lubricarentur.

Quo nomine serum *Hippocr. ὄχημα τῆς τροφῆς*, alimenti vehiculum nominatur, quod ubi munere suo functum, in poris restagnans, tanquam inutile, maxima sui parte per os, nares, vesicam, perque cutis spiracula excernitur. *Excrementitiorum* quæ verò qui dicuntur, quia calor noster multum quotidie digerit, multum in vapores & fuligines resolvitur, qui nisi corpore nostro, quod totum *ἐκπνοὸν καὶ εἰσπνοὸν* est, protinus exulare juberentur, ignem nostrum vitalem brevi opprimerent extinguerentque.

§. 144. Ad horum igitur excretionem dati sunt pori non modo externi, sed interni: non solum superficiales, sed per totum corpus disseminati. Aliter enim putredo & suffocatio nullo modo evitari possent. His enim foraminulis apertis fit totius corporis perspiratio, quæ constat aëris intromissione fuliginosorum verò, quæ in singulis partibus colliguntur, excrementorum expulsionem.

§. 145. Argumento omnium ad instar *transpiratio* esse potest, quam tanti fecit *Sanct. Sanctorius*, ut hac sola corpus nostrum, majore sarcina, quam sensibilibus simul unitis, liberari crederet, tantamque excrementorum copiam per hanc unica die naturali, evacuari quantum per alvum 15. dierum cursu, asserere non dubitaret, sicque *aphor. 61. sect. 1.* spacio unius noctis 16. 3 lotii plus minusve: 4. coctorum excrementorum per alvum, 40. & ultra per occultam perspirationem evacuari solere, calculum subduceret, *Medicin. statica s. 1. aph. 60.*

§. 146. Sanè multum perspiratione insensibili quæ fit per poros corporis, quod totum est perspirabile & cutem tanquam nassam circumpositam habet, evacuari, illi concipere haud erit difficile, qui cogitaverit, quantum ex parte qualibet per poros corporis, dum indumenta ipsa incalescunt, perpetua caloris nostri vitalis *εσπευεία* dissipari atque discuti necesse sit.

§. 147. Dicam cum *Glissonio ex anat. Hepatis c. 39.* ingens est procul omni dubio hujusmodi evacuatio, potestque eadem vel ex habitu, quem cum anima perpetuo exspiramus ulterius dignosci.

Nam si rem rectè putemus, altero ferè tanto amplius exspiramus, quàm inspiramus, spirituque aliquoties in speculum illiso, nubecula statim, roris instar, oboritur.

Atque ad aliarum partium exhalationem quod attinet, si calidioris pollicis interiorem partem prope argentum aut stannum expolitum admoveris, halitus inde emigrans metallum illicò inficiet.

Cogitanti verò idem à reliquis omnibus corporis partibus idque singulis momentis fieri, haud multum profecto absonus videbitur *Sanctorii* calculus.

§. 148. Non negandum tamen, omnes istas exhalationes partes excrementitias non esse, sed simul etiam cum his multum caloris vitalis, multumque spirituum perire, atque in auras evanescere, quorum jactura deinde similium substitutione resarcienda sit. Nam si hoc non esset corpus nostrum nutritione non egeret, cū nihil effluxisset, quod in locum deper-

E

diti

diti reponi deberet. Hoc' autem fit, quando calor noster vitalis acris existit, aut partes minus glutinosæ, aut si contingat eum motu concitatore agitari, ut partes ipsas motu suo & agitatione atterat, corporis habitum dissolvat, atque ita per poros educat: qui deinde, ne partes solidas prorsus depopuletur ac consumat, illas indefinente nutritione reficere conatur.

§. 149. Neque existimamus cum *Glissonio*, omnes istas exhalationes esse calidum innatum seu spiritus in vapores conversos. Certè minima earundem pars spiritus sunt, sed fuligines terrestres, aquei, falsique vapores plurimi, quos ex partium porulis discuti necesse est. Cum enim natura nostra dulci gaudeat, quod nutritio sui juris facit, reliquum omne quod falsedinem sapit, vel per vesicam, vel poros eliminari debet.

Qua ratione autem serum se humoribus reliquis adjungat multumque de horum substantia in se imbibat, enucleatè exhibet *Historia seri sanguinis Dn. Præsidis aucta denuo, recognita & typis iterum expressa.*

§. 150. Quanta itaque pororum in hoc sit utilitas, vel ex eo perspicere licet, si consideremus, quanto & quali onere corpus nostrum per hos sublevetur, quantave ex hujus retentione, ob denegatas has vias, salutis nostræ calamitas accidere queat. Cujus quidem evacuationis rationem ulteriorem iniremus, nisi omnia de hac scitu digna in *Sancti Sanctorii quondam Professoris Patavini Medicina statica* extare crederemus.

§. 151. Nobis scire hac vice sufficiat, transpirationem insensibilem pro diversa & varia pororum constitutione diversas quoque versare vices, modo inhiberi, modo confertim erumpere e.

§. 152. Quod enim effluvium hujus longè copiosissimum esse in pueris ad trutinam se comperisse dicat citatus *vir celeberrimus*, nulli alii causæ quam corpori eorum poroso & undiquaque permeabili ascribi potest, quod multum lactis nutrimentalis absorbens, serosum quod est ac redundans per poros cutis largiter extrudit.

§. 153. Sic poros claudere, obturare, atque ἀδηλον διαπνοῆν

πνοὴν divertere possunt *animi anxietas, mæstitia, timor, victus crassus, viscidus & ad distribuendum ineptus. ocium, vigilia, qualitas aëris crassa & inquinamenti malignis infecta, regio frigida & sicca &c.* eosdem vero recludere, aperire & excretionem adjuvare valent hisce contraria.

§ 154. Fit quoque transpiratio hæc ἀδηλῶ δῆλῶ in exercitiis, frictionibus æstate calida & balneis &c. quando pori ita referantur, ut magna aquearum molecularum copia per hos confertim erumpat, quæ deinde vi frigoris exterioris compressæ simul & condensatæ cuti, ceu guttæ alembico adhærescunt, vocaturque ἰδρωσις sudatio, quæ si modica, tum ob porulorum a-
 pertionem, tum seri à sanguine separationem, ad nutritionem valde proficua judicatur, ut proinde tantum absit, exercitia moderata ad emaciationem corpori inducendam facere, ut potius, qui hisce indulgent, ad habitum carnosum & robustum sibi conciliandum, hoc ipso aliud tam salubre remedium non invenient. Agitatione quippe hæc partium compages diducitur, abdita recluduntur, sanguis cum suo vehiculo ad exteriora rapitur, sudor provocatur, sicque copiose per poros excernitur. Optimus itaque corporis habitus magnus & carnosus tum Hippocrati tum Galeno γυμναστικός, athleticus nuncupatus fuit.

§ 155. Caterum cur sudor à modico calore melius provocetur, quam intenso & sicco disquisitione non indignum est. Experienciâ enim docemur manum tectam facilius sudorem emitte-
 re, quam nudam igni impositam, & lagenas stanneas aqua fervente repletas mollius sudorem in lecto provocare, quam lateres argillaceos calefactos. Causa est, quod calor placidus mitius non ita violenter poros aperiat, quibus apertis sudor largius profluit: acris & siccus autem violenter expulsus non tam aperiat poros quam constringat, crassa una cum tenuibus adducens, quo minus blande ἐφιδρωσις sequatur.

§ 156. Eadem causa est, cur somnus magis sudorem creat, quam vigilia. Siquidem virtus caloris tunc temporis naturali-
 ter ad interiora revocata, novas acquirens vires, sensim sen-

simque serosum quod est per poros emittit, non secus atque videmus res balneo roris aut mariae concreditas plus humefieri, ac cum igni arenæ committuntur.

Friktiones quoq; sudorem allicere & excrementa serosa dissipare *Hippocratis* congruum oraculo est *lib. 3. καθ' ἰατρῆον text. 26.* extans, corpus siquidem solvunt porosumque reddunt.

§. 157. *Inadequatus pororum usus est spirituum animalium pro sensu & motu distributio.* Ut enim spiritus animales partibus quoquo versum dispertiri possent, natura ubique infinitos mandros & occultos transitus molita est.

Etenim cum sine influxu horum spirituum nullus partibus nec motus nec sensus insit, in singulis autem partis punctulis sensus percipiatur: etiam hunc spiritum per poros ad omnes particulas diffundi, eisdemque associari consequitur.

§. 158. Nec quisquam sibi persuadeat, ibi tantum esse sensus dignotionem, ubi nervorum est insertio. Spiritus enim animales, ubi nervis, canalibus suis, exciderunt, undiquaq; dilabuntur, totiq; adeo parti sentiendi vim impertiunt. Ideoque quod *Hieron. Fabr. ab Aquapend. tract. de artificio musculor. p. 116. de cute:* id nos de aliis partibus dicere non dubitamus: nempe vim sentiendi ceu lumen totam partem penetrare atque collustrare, & quo etiam minima nervi fibrilla non adjacet aut pertingit, eo tamen nervi è dissito alterationem irradiationemque pervadere & transfundi, qua præsente postea pars de objecto debite dijudicet.

§. 159. Quomodo autem hoc fiat, docent *Leusippus, Democritus* & alii, quorum fit mentio apud *Arist. l. 1. de generat. & corrupti. c. 8. r. 56. τῶσι μὲν ἐν δοκῇ πύχην ἕνασον διαπύων πόρων εἰσὶόντι τὸ πύχον τὸ ἐλάττω καὶ κενώτατον ἢ τὸ ἐν τῷ τρόπῳ ἢ ὄρατι, ἢ ἀκέρει ἡμᾶς φασί; καὶ τὰς ἄλλας ἀιδήσεις ἀιδάμεθα πύχους.* Cum enim sentire sit actio, actio autem fiat per contactum, spaciola utique dari necessum est, per quæ agens κενώτατον, spiritus animalis, ad suum patiens objectum moveatur ei que conjungatur.

§. 160 Be-

§. 160. Benè quapropter *Francisc. Baconus de Verulamio* Sylv. Sylv. ex. 694. si alia, ait, suppetent organa & qualificata perforationes transeuntibus spiritibus permeabiles, augetur sensuum numerus.

§. 161. Quales perforationes seu poros, si dicere licet, qualificados cum omnes membranæ, imprimis verò cutis obtineat, meritò illis sentiendi atque de objecto tangibili dijudicandi munus deferimus.

Eadem ratio motus quoque est, quem vis *νευραγωγική* à cerebro per nervos in organa illius, musculos, transfundit.

§. 162. In specie *cutis in vola manus*, ut jam pridem docuit *Galenus lib. de temperam. c. 9.* exquisita præprimis sentiendi facultate pollet, porulos ad id satis dispositos à natura obtinens, in quibus cum nunquam non spiritus animalis, vitali in consortium additus, præsens sit, hariolari non erit difficile, cur baculo manu in terram defixo, extemplo de qualitate objecti tactilis, facultas æstimatoria judicet. Confer huc quæ hujus gratia posteritati reliquit acutissimus *Cartesius libro singulari de homine*.

§. 163. Consimiliter reliqua quoque carnibus inducta cutis, quò tenuior & porosior se habet, eò exquisitius sentit, magna nimirum spirituum per easdem vias transmissorum copia turgens. Eadem causa est, cur in quibusdam partibus facile pruritus & titillationes excitentur, in aliis verò non.

§. 164. Quid mirum ergò homines agrestes durisque laboribus assuetos externas injurias, plagas velut, frigus, æstum immodicum melius &c. tolerare, nec de qualitatibus tactilibus tam promptum accuratumque judicium ferre solere ac molles. Gerunt cutem nimirum solidiorem & compactiorem, quam ut spiritus animales illam penetrare queant. Ut enim subtiliter non minus quam acutè philosophatur *Casalpinus*, sensus tactus in temperato, non verò in intemperato habitat.

§. 165. Callus ex labore parti obductus cum spiritibus animalibus omnem viam sua duritie intersepiat, eandem *αὐαίσθησιν* efficit.

§. 166. Idem de tumoribus scirrhosis & omnis sensus expertibus sentire licet, quoties humor crassus & lentus inania partis alicujus spatiola subiens, facile viam spiritui animali transeunti, à quo vis omnis sentiendi proficiscitur, gummi ad instar opplet, vel si mora diuturniore tenuis qui est, terream acquirit consistentiam, assumtis nimirum & discussis aqueis.

§. 167. Cæterum cum non in omnibus partibus, ubi pori sunt, dictorum spirituum distributio fiat, evenit, ut hujus usus poris minus adæquatus dicatur.

§. 168. *Præternaturalis pororum usus* in morbis conspicitur, estque duplex potissimum, I ut respirationi sufflamine injecto, excrementa fuliginosa per hos excluderentur, ut fit in apoplecticis & hystericis, qui cum alias absque respiratione, ne quidem per horulæ quadrantem sine suffocationis periculo viverent, sola transpiratione tamen per poros sibi salutem aliquandiu quærun.

Cujus beneficio quoque urinatores frui conjicit *Thom. Barthol.* lib. 2. c. 10. *Anatom.* Qui ut *Manilius*

— norunt animam servare sub undis
scrutarique fretum, si quid marcescit in undis
adductum quoties non auferat anchora funem.

Sic cujusdam Colani urinatoris in Sicilia meminit *Cardanus* lib. 11. de subtilit. qui ternis atque quaternis horis sub aqua latitabat. Quod idem de Ægyptiis quoque scribitur, illos esse urinatores perfectissimos & urinando deprædari.

§. 169. II. ut medicamentis & causæ morbificæ transitus per hos concederetur. Frequenter enim fit in morbis, præprimis febribus acutis ac malignis, ut *μιασμα* ejusmodi transpiratione aut per sudores criticos vel à natura vel medico naturæ succurrente, per poros educatur.

§. 170. Unde cum *Αποφύσις* sine apertione pororum frustra tentaretur, diaphoretica simul humores aperiendi, incidendi, attenuandi, atque in peripheriam corporis illos secum deferendi vim habere necessum erit. Humoribus siquidem illa deberur actu fluidis iisque aqueis, qui quò promptius expel-

lan-

lantur, corpora prius *εὐρα ποιείν*, sapienter imperat *Hippocrates*.

§. 171. *Diaphoreticorum* usus certè maximus est, in morbis venenatis & contagiosis, ubi contagium, quod spirituosa & subtilis quædam materia est, quaqua versum corpori communicatum, non humores modo corrumpit, sed ipsam quoque vitalem muniam adeundo, spiritus figendo, vires cordis opprimendo & si fieri potest suffocando, nihil intactum relinquit, quod non istis suis inquinamentis repleat. Adhibere ergò ea hic expedit, quæ ab ejus insultibus cor una & sanguinem liberant, suntque præprimis volatilia salia balsamica à centro ad ambitum venenatam materiam pellentia.

§. 172. Non minor, ductuum horum in *apoplecticis* & *syncopticis* usus est, ubi virtus medicamenti assumpti calore ventriculi excitata, per poros recto tramite & uno quasi momento ad partem affectam appellit, spiritusque sopitos excitat; quorum aliàs spem quævis cunctatio remedii frustrari potest.

Idem esto de *topicorum*, ad eadem profligenda symptomata usu, judicium. Quicquid enim minima pars habet, hoc maximæ confert & vice versa, *Hippocrat. lib. de loc. de homine*.

§. 173. In quem finem plebeis pariter atque divitibus in usu est, cutem unguentis, emplastris, balsamis, aquis apoplecticis & omnis generis analepticis illinire; sicq; evacuandi etiam datur necessitas, mercurialibus aliisque catharticis medicamentis.

§. 174. Sic quidam acidulis utentes habitum plethoricum solvunt, idque nemine animadvertente; quum superfluum quod est, per poros insensibiles excutiant.

§. 175. *Summus seu ultimus pororum finis est sanitas*, quippe quæ sine salva horum meatuum constitutione conservari nequit.

§. 176. Hæc cum medicî auxilio carere vix possit, ceu alterationibus perpetuis obnoxia: incassum laborarem, si quæ de porositate corporis humani *θεωρήτως* adduxi, fini huic, quæ medicinam sector, non accommodarem.

§. 177. In eo enim omnes occupati sunt artifices, ut omnia fini suo adaptent, ex quocunque etiam rerum fonte petantur.

§. 178.

§.178. Interea opellæ meæ sat hac in palæstra conscius, ea ὡς ἐν σωόψῃ saltem adducam, ex quibus utilitas pororum pro feliciter faciendâ medicina, & sine summo potiundo peti debeat.

§.179. Ad curandum autem & sanum conservandum corpus, tria ob oculos posita medicus ut habeat, est necesse, suntque Διάγνωσις, πρόγνωσις, & θεραπεία.

§.180. *Diagnos*is circa ea versatur, ut præsens sanitatis & morbi status per sua signa dignoscatur, desumiturque 1. à specie adfectûs in statu præternaturali, quemadmodum in statu secundum naturam, à differentiis sanitatis totius & partium. 2. à parte adfecta seu subjecto. 3. causis. 4. similitudine.

§.181. Innotescit species seu idea ex essentialiter inherentibus, & quæ hæc consequuntur, post essentialibus nuncupatis.

§.182. Si v.g. in cute corporis nulla ad tactum asperitas perferitur, tumores vel pustulæ non apparent, rugæ squalor & ariditas absunt, omnium maxime autem transpiratio naturaliter se habet, sicq; consuetæ, loco & tempore sudationes non cessant, tunc bona ac integra pororum denotatur constitutio.

§.183. Contraria adsunt in statu præternaturali pororum, cum eorum qui antea aderant, nullum datur vestigium, vel laxiores vel strictiores, vel repleti sordibus sunt, cessant sudor & transpiratio &c.

§.184. Simile observatur in asthma, difficili respiratione, ἀνακαθάρσις inhibita & impedita, oppletis iisdem viis in pulmone, aut constrictis & subsidentibus, veluti in metallurgis, quorum pulmonum parenchyma à vaporibus metallicis aridum attenuatum & exsuccum plerumque deprehenditur, qua de *Paracelsus lib. singulari*, von der Bergsucht. vel relaxatis & nimium admittentibus, ut in catarrhis suffocativis, sputo copioso, humore vitioso, ἀδρόως confluyente & exitum sibi quærente materia. In ἐνχυρώσι, cute cruenta, lividâ, in ictero utroq; poris membrarum repletis sanguine, bile. In χλωρώσι, λευκοπνευμονία, variolis, morbillis.

§.185. Pars adfecta seu subjectum benè se habere docet, si tepo-

si teporem suum servat naturalem, rationabile enim est, sensui-
que satis evidens, humidam admodum patentiores, siccam stri-
ctiores reddere poros; frigidam penitus occludere, calidam eos-
dem tabefacere. Sic à febrili calore intenso cutis redditur squa-
lida, arida fit lingua. In hydropicis hepatis parenchyma ita
indurescit, ut exuto omni colore sanguineo, album, solidum &
compactum conspiciatur.

§. 186. In *prava conformatione* partium pori situm suum
mutant, & hinc infelix nutritio, augmentum partium inæquale,
tum uni quod decedit, alteri adfluit; tale suggerunt signum ossa
fracta & luxata, muscoli distenti & dislocati.

§. 187. In *magnitudine aucta* necesse est augeri, quemad-
modum in diminuta fatiscere pororum actionem, prius in tu-
moribus & inflammationibus partium, posterius in gracilitate,
atrophia & phthisi obvium fit.

§. 188. *Erosa parte* eroduntur pori, ut in ulceribus, discif-
sa, ut in vulneribus, motus sequitur impotentia, partes suppu-
rantur, & quæ exsanguis sunt, cicatricem contrahunt.

§. 189. Poris insuper benè vel malè affectis, non minus
atque carnibus ossibusque quibus insunt, *dolor & voluptas* ad-
stat. Repleti ultra modum subito & cum impetu ut in illos
agente objecto tangibili, impense dolent, & nunc gravari, nunc
distendi, pungi, divelli se testantur. Sic in febrium accessioni-
bus spontanea adest lassitudo; in variolis & morbillis dolor
acicularum adinstar modò dorsum, modò utrosque artus oc-
cupans; in partibus erosis & vulnerati dolor & voluptas al-
ternando sese exercent.

Elegans est historia in rem præsentem quadrans, quam re-
citatur Galenus 1. de sanit. tuenda. 12. Ego puello quodam totam
diem irato ploranteque ac immodicè inordinateque jactante,
nutrice ipsa omnis consilii inope, deprehendi quod offendit;
quippe ut neque papilla in os immissa, neque à nutrice prola-
tus, si fortè mæjere aut alvum exonerare vellet, lenitus est, sed
nec cum ulnarum agitatione commoveri est cœptus; adverti
autem, tum lectum, tum involucria, tum vestes ipsas sordidiores,

F

præ-

prætereà puellum ipsum immundum, atque illotum lavare de-
 tergereque jussi, tum lectulum mutare, ac vestem omnem ter-
 sam mundamque præbere. Quibus peractis protinus ab im-
 modico motu quievit, illico dormivit, non svavissimum modò
 verùm etiam longissimum somnum.

§. 190. In actionibus vitalibus & animalibus vitiosa sese ex-
 hibet nutritio, anxietas & jactitatio totius & partium rigor,
 horror, pandiculatio, calor, frigus, alternis inter se decertant
 vicibus.

§. 191. Retentæ ut sordes, illudque cutis vitium, quod
 dracunculos appellant; excretæ, ut sudores, lacrymæ, mucus
 narium, transudationes sanguineæ &c. ut partium ita & po-
 rorum affectorum dabunt notitiam.

§. 192. Coloris varietas in cute ad poros relata, humorum
 quos tum attraxerunt, continent, distribuuntq; indices sunt,
 veluti bilis flavæ in ictero flavo, nigræ in nigro, feri & aquæ in
 leucophlegmatia, in carnis contusionibus sanguis. Factor satis
 eminens sub alis & plantis pedum in his qui temperamenti
 calidi & humidi sunt. Idem à propinatis medicamentis
 ut spiritu C. C. fuliginis accidit. Odor suavis ab ambratis &
 moschatinis in unctis vel assumtis.

§. 193. Pertinent huc maculæ omnis generis, ex quibus
 etiam sunt, quæ in cute eorum ab incubo oppressorum, in bra-
 chiis femoribusque, observantur, vulgus *Aspenstecke* appellat.
 Uno verbo: in constitutione præternaturali *facies cadaverosa*
Hippocratis i. prognosticòv eleganter ab eodem expressa.

§. 194. Cause poros alterantes suis signis propriis digno-
 scuntur, qui vel humores vel vapores, vel res solide, intus geni-
 tæ vel exterius immissæ.

§. 195. Humores sunt vel alimentales, qui si calidi & tenues
 multum, poros distendunt, unde *αλοεχία*: si calidi, sicci, salsi
 simul & acres, corpus rarum macilentum cacochymicum fa-
 ciunt. Frigidi & humidi cum lentore transpirationi obsunt,
 & si abundant, œdematum autores. Frigidi sicci contrahunt car-
 nes, poris nihil vel parum communicant, ex quo mania & febres.

§. 196.

§. 196. *Excrementi tam naturales quam praternaturales, ex colore, sapore & motu* diagnosin suam mutuuntur, cum quibus, si causæ à quibus generantur & conservantur, conferantur, facillimè quid partes adfectæ, quid poros adficiat, patere poterit.

Ex amaritie sudoris, ut scribit *Galenus l. 4. de sanitat. tuenda.* bilis præsentia innotescit, quæ luteo inficit colore, inflammationes erysipelatodes excitat, simulque acrimonia sua sensum tactus irritat, *De Salsapituita* testatur ejus abundantia in corpore, sudor, lotium, saliviva falsa excernuntur. Præcessit victus similis, corpus est calidum, humorum dulcedinem exsuperantia caloris in falsum mutans. Idem de *acida* sentiendum. Comperimus adeò acidos sudare sudores hypochondriacos quandoque, ut acerrimi aceti instar odorem præ se ferant. *Maligni* putrefactione, viriumque vitalium langvore in solito, se manifestant; maculis rubris, nigris lividis corpus hinc inde est infectum.

§. 197. *Vapores & flatns ex materiibus prægressis, item alimentis & medicamentis proficiscuntur, nunquam tamen absq; debilitate caloris oriuntur.* Cum jam autem facti sunt, à calore forti quoq; agitari & exasperari eos constat, tantoque deterioris indolis esse hi perhibentur, quanto tota peccant substantiâ.

§. 198. Tales in poris reperiri tumorum renitentia & depressio arguunt. Cum variolæ aut hydatides acu punguntur, eum saltu spiritus profilit. Idem hoc formicationes brachiorum & tibiarum in hypochondriacis attestantur.

§. 199. *Ex naturalibus & nonnaturalibus tum laudabilis tum vitiosa pororum agnosci poterit dispositio.*

§. 200. *Prioris generis sunt temperamentum, ætas, sexus, consuetudo, hæreditaria dispositio;* his enim ut optimè sanum ab non exacto: ita insalubre à penitus morbofo dignoscitur. Porosior est puer sene, calidus frigido, vir muliere, otio moderato conservantur pori, labore nimio exhauriuntur. Macilentis à parentibus nati, gracilitatem suam his quoque debent.

§. 201. *Ex posteriorum classe sunt, aër, cibus, potus, medicamenta*

eamenta intus & extra adhibita, balnea, venena, motus & quies, vigilia & somnus, excreta & retenta, animi affectus.

§. 202. Similia enim ut subjectum, ita & quod subjecto inest, poros puta, conservandi & corrumpendi vim habent.

§. 203. Ita aër frigidus constipat poros, calidus aperit; humidus laxat & replet, siccus absumit & deplet.

§. 204. *Cibus* omnis à temperato deficiens aut extenuat aut replet. *Prius* præstant carnes animalium vel nimis recentes vel veteres, quibus si acciderit qualitatis exsuperantia aliqua, tum ex primis tum secundis, tunc evidentior apparebit diagnosi, tantoque magis, quo una administrandi ordo fuerit posthabitus.

§. 205. *Potus* eadem est ratio, calefaciens fortiter resolvit & attenuat, ut vini Cretici, Hispanici: infrigidant vina rubra, incrassant dulcia, ὀλιγόφορα citò penetrant.

Experimento, nobis sunt potatores qui pro ratione potus nunc magis, nunc minus temulentos, lassos & infirmos à facta crapula se sentiunt.

§. 206. *Medicamenta & venena* quomodo constipent vel laxent & protinus auferant poros, ὑδατωδῆ, στεγνωτικὰ ἀποκρηστικὰ, ἀντισπαστικὰ, καθαρτικὰ, μαλακτικὰ, ἐμπλαστικὰ πτωτικὰ, ρυπτικὰ ἐχαρωδικὰ, καυστικὰ & σηπτικὰ assumpta vel exterius partibus immissa satis superque attestantur. Ad horum siquidem usum alteratio in poris clarè persentitur.

§. 207. *Quies* moderata quid præstet motusque tempestivè institutus, suprà exposuimus.

Immoderata vim expultricem debilitat pororum, quo minus distribuatur & expellat quod continet. *Motus* vehemens furorem fortiter provocat & insimul bonum cum malo ad poros advocat, quin & quod adduxit, absumendo, strenuè exsiccat, hinc lassitudinis ea species quæ τενώδης, *tensiva* Galeno appellatur.

§. 208. *Vigilia & somnus* ἀμετροι easdem cum præcedentibus dispositiones poris inducunt.

§. 209. De excrementorum & retentorum incommodis auctum jam est antea.

§. 210. *Ve-*

§. 210. *Venus immodica* tonum pororum immutat, & humidum protinus expellit, ad motus etiam *impotentiam*, *vigilias* & *cruditates* invitat. Undè vel calvi vel podagrici vel scabiosi plerumque Bellonæ hujus milites sunt.

§. 211. *Animi motus*, ut cura, sanguinem & spiritus à centro ad circumferentiam leviter perducunt si moderati sunt, modum verò excedentes, sanguinem incrassant, vel dissipant, unde moerore afflictis flaccidæ sunt carnes, iracundis firmæ; lætitiâ affectis succulentæ, bene coloratæ, ad *ἰσχυρῶν* perducentes.

§. 212. A simili denique pororum proba vel mala dispositio, tum secundum ideam tum magnitudinem &c. optimè desumi poterit, si sanus cum ægro, pars cum parte, ægra cum simili ægra conferatur. Quem locum etiam signorum tanti fecit *Hippocrates*, ut præcipuum & principalem ceu genus speciei prætulerit, quod videre est *libro cum primis de iis quæ in medicina fiunt*.

§. 213. Proinde ut rectum inde est sui obliqui: ita obliquum cum simili collatum eo evidentius, in quonam ratio differentiæ sita sit, ostendit.

§. 214. *Prognosis* sequitur, quæ futurum pororum statum prædicit, ex iisdem fontibus desumpta, estque circa *tria* potissimum occupata, affectus *salutem* & *mortem*. 2. *longitudinem* & *brevitatem* ejus. 3. *modum eventus*.

§. 215. Hac de audienda est sententia *Galen* 1. *acutor. com.* 3. cum scribit: curationem propter se, dignotionem autem & prænotationem propter curationem exerceri.

§. 216. Nec curatrici parti medicinæ magis est ulla tam propinqua, ipsâ hæc prognosi, eodem iterum hoc asserente *lib. de constitut. artis. c. 12.*

§. 217. Nemo igitur, ut benè scribit *Julius Cesar Claudius tractat. de ingress. ad infirmos*, tam crassæ erit *Minervæ*, qui ad rectam medicamentorum indicationem descendat, nisi prius cognoverit an morbus curationem admittat.

§. 218. Ratione generis, optima ad salutem & sanitatem.

conferens pororum in partibus dispositio, quæ naturali respondet.

§. 219. Quo igitur in defectu aut excessu major eorum recessus à statu naturali, eo pejus de se dabunt iudicium.

§. 220. *Deterior strictura* eorundem a pertione & relaxatione, nihil enim tum attrahi, tum expelli potest unde *σφοδρα* putridarum febrium, sphaçeli gangrænæ ac tabis nuncius est. Sic à balneis aluminosis febres tum putres tum imputres adnotavit *Galenus*.

§. 221. Ea pororum laxitas quæ continuò recipit & expellit, manifestè debilitat, & hinc omnes sudores, exceptis criticis, nimii continuique in morbis mali, vires enim dejiciunt & calorem extinguunt. Deteriores sunt sudores syncoptici

§. 222. *Ratione subjecti*. Totius corporis constipatio, ut in marasmo senili, habetur pro incurabili.

§. 223. Quò ad actionem suam exserendam pars aliqua plus poris utitur, eò gravior laborat, cum vel depravatam vel vitiosam se sentit. Hinc pulmones ad aërem transmittendum & chylum diducendum, omnium frequentissimè & periculossimè laborant in empyemate, pleuritide, peripneumonia, destillationibus & humorum congestionibus.

§. 224. Celerius mors pertimescenda poris ad spiritum vehendum, quam alimentum deducendum ordinatis, unde apoplectici, syncoptici & qui derepentè muti fiunt, ægrè curabiles.

§. 225. *Partes exangues*, seu spermaticæ vocatæ, semel induratæ vix emolliiri possunt. Carnosæ aut sanguinæ & refici & redintegrari valent. Utrumque vulnera & ulcera partium talium confirmant.

§. 226. *Morbi pororum in pueris & mulieribus* feliciter curantur, quam qui virorum sunt & senum. In illis enim cum caloris moderatione & multitudine humidi primogenii copia, regnat, habitus mollior est & succulentior: in his autè vel acrior calor ad siccitatem perducens, vel frigus & alimenti inopia, calidum

lidum innatum sensim destruyente, tonumq; partium infirman-
tes. Hinc viri à motu nimio magis læduntur, à quiete longiore
senes plus redduntur invalidi; recens natorum ossa, citius resti-
tuuntur atque cum senes hoc attigerit.

§. 227. Cæterum tamen plenitudo corporis in sanis lu-
brica est, athletarum exemplo 1. *aph.* 3. *Graciles* corpus magis
perspirabile habentes, valetudinariam vitam tam crebrò non
agunt, nisi errorem in diæta aliquem commiserint.

§. 228. *Partes* quò magis *robustæ*, eò robustiores quoque
meatus hos habent, injuriisq; externis fortiter resistunt.

§. 229. *Exteriores* partes præ internis, ut magis sunt po-
rosæ, ita magis laborant. Gravius frigida & sicca, mitius ca-
lida & humida.

§. 230. *Vetularum* venter & facies nescit mentiri defor-
mitatem suam, quam ex constrictione & arefactione pororum
contraxit.

§. 231. *Partes* quò magis defluxionibus tentantur, eò
magis debilitantur, quod videmus fieri in erysipelate, arthritide
utraque, ophthalmia, catarrhis &c.

Hinc licet symptoma hoc mitigari queat, funditus tamen
everti nunquam poterit, unde partium harum *ἀκνιησις*, tophi,
calli & ejus generis morbi alii.

§. 232. *Ratione causæ*, à causa externa alterante facilior
speranda sanatio quam corrumpente, ut sunt aër pestilens, ma-
lignus, venena & morsus ferarum venenatarum & rabiosarum.
Ab humoribus alibilius spes esse dicitur major; ab excrementis
periculo non vacat, præsertim si firmati in aliqua parte fuerint.
Tenues citius abiguntur, crassi diutius hærent.

§. 233. Qui putrescentes simul ipsas partes putre faciunt,
erodendo, absumendo, hi omnium pessimi sunt, qualis bilis
adusta, æruginosa, salsa.

§. 234. Ab acidis humoribus & salis dolores excitantur
contumaces, qui recidivam faciunt.

§. 235. *Vapores* si calidi & acres fuerint pruritus indu-
cunt;

cunt: si aquei, magis illas emolliunt, si sicci convellunt & extendunt, undè dolores tensivi, convulsivi, ut in epilepticis.

§. 236. Narcoticâ vi imprægnati, rigidum corpus faciunt, ut in catoche & cum discuti nequeunt, dolores in membranosis partibus, pungitivos & tensivos inducunt, vel etiam lethales prope sopores faciunt.

§. 237. Longis & brevibus temporum articulis, sanatio eorundem est subjecta. Quò materia, quæ eos obstruit, facilioris est resolutionis, eo brevior morbi solutio. Secus, ubi crassis infarcti spectantur humoribus.

§. 238. Externarum partium pori malè adfecti, brevius emendari, quam internarum queunt. Ad illas enim medicamentorum virtus integra pervenire potest.

§. 239. Quamdiu ulcera pulmonis curæ subjiciuntur, item scirrhii epatis & lienis ipsaque imbecillitas ventriculi, factis est in aprico.

§. 240. Ulcera vulnera & rupturæ in externis citius coeunt & coalescunt.

§. 241. Quo magis partes ortui vicinæ eò celerius perficiuntur. Ossa infantium breviori tempore ferruminantur, quam adultorum & senum.

§. 242. Suspendunt curationem graviora quæ his accidunt symptomata, cumq; aliis morbis copulantur v.g. scabie, inflammatione, dolore &c.

§. 243. Ossæ & cartilagineæ partes in senibus ante 40. diem non occalescunt. Siccitas enim pororum nimia hoc impedit. Calida multa callum absumunt, dum alimentum discutunt.

§. 244. Quò tamen magis sensui expositæ sunt, ita ut ab arte naturæ defectus resarciri queat, eo brevior speranda curatio.

§. 245. Modum eventus ad salutem usus eorundem, ad pristinum revertentes statum patefaciunt; præterea si cum sanis similibus conferuntur, abest symptomatum graviorum concursus.

§. 246. Si corpus lassitudine pressum nunc agile iterum

rum & transpirabile penitus evasit, nullus adest pruritus, sudor redit, liberior respiratio ducitur, color vividus est, excreta naturalem observant consistentiam.

§. 247. Ad mortem lentè fit mutatio in marasmo senili & phthifica extenuatione colliquatione carniùm, gangrænæ & sphaceli accessione si materia, quæ per poros expelli debet, alias captat vias, vomitum, fluxum alvi, hydropem &c. excitat. Iuvantia sine fructu abeunt.

§. 248. Subitò à poris obstructis aut resolutis moriuntur apoplectici, catarrho suffocativo, superveniente syncope, functionemque tam principum quàm minus principum prostratione & ablatione subitanea.

§. 249. *Ἐπιπέσεια* seu curatio, quam dixi per se à medico expeti, nititur suis indicationibus & scopis, teste Gal. 2. m. m. 7. & 8. n. 7. 2. tum materia seu instrumentis, triplicis generis, chirurgicis, pharmaceuticis, & diæreticis, præeuntibus nobis & præcipientibus hoc Hippocr. de rat. viêt. in acut. 6. Gal. l. c. artis medicinalis. Avicenna. 4. 1. c. 1.

§. 250. Quod indicationes attinet duorum generum hæ sunt, à rebus nim. p. n. quæ contrariis curari, & s. n. quæ similibus conservari desiderant, petitæ.

§. 251. Præternaturalium alia debetur morbis pororum, veluti eorum obstructioni, laxitati, densitati, asperitati, lævitati, humiditati, & siccitati, solutæ unitati, qui, aperientibus, adstringentibus, rarefacientibus, lævigantibus, consolidantibus emendantur, curatoria titulo à scholis exornata.

§. 252. Causis morbificis quæ eliminandis dicata est, præservatoria dicitur, illisque tam proximis, quàm remotis internis & externis, peccantibus nim. substantia quantitate, qualitate, motu, loco &c. adhibetur.

§. 253. Hinc non uno indicationum genere stat contenta, sed vel evacuatoriam, cum materia toto peccat genere, vel minorativam, cum quantitate excedit, vel alteratoriam cum qualitate exsuperante vel motu, secundum terminos mandantes, transeuntes & recipientes, delinquens, aversoriam, revulsoriam, derivatoriam, interceptoriam, repulsoriam, quin si firma-

50

mata in fuerit, aliqua parte *discussoriam* modò, modò *prepara-*
toriam vel *emollitoriam*, ad *suppurationem* perducta *mundifica-*
toriam & *deterforiam* efflagitat.

§. 254. Cæterùm quæ singulis debentur humoribus & vel
plethoram vel *cacochymiam* parientibus, cum his omnium pleni
sunt practicorum libri, nolo in transcribendis istis multum
immorari & tempus perdere.

§. 255. Hoc saltem admonere tamen me oportet, in o-
mnibus his administrandis, ultra partium porosarum vitiosam
dispositionem atq; humoris peccantis exsuperantiam, progre-
diendum non esse, cum hac absque nec affectio cesset, neque
novus ut advocetur, præcaveri queat. Hinc in siccitate poro-
rum ultra eorundem in partibus siccis dispositionem, exsiccân-
tibus nimium uti velle, actum agere est.

§. 256. A *symptomatibus* tertia rerum p.n. descendit in-
dicatio. Ut ut enim cum curatoria & præservatoriâ multa habe-
at cõmunia: attamen distincta omninò ab illis existit, ejusq; rei
testis ipse dolor est, qui distinctas indicationes, distinctaq; præsi-
diorũ genera commonstrat, qualia anodyna & narcotica sunt.

§. 257. A *rebus secundum naturam unica* peti consuevit,
quæ *VITALIS* vocatur, à viribus triplicis corporis nostri sub-
stantiæ partiumque ejus profecta, quâ temperies & *sympetgia*
caloris nativi per similia conservatur, partium tonus corro-
boratur, specificis & adpropriatis confortatur. Quamdiu e-
nim calidum innatum conservatur, tam diu inde dependens
partium temperies, quæ anima actionum omnium, suam in-
dissimilaribus seu instrumentariis vim manifestè satis & valen-
ter ostendit, cum hoc sine nulla naturaliter pororum oclusio
aut apertio fieri sit possibile.

§. 158. Natura igitur quæ calore hoc vivifico utitur ceu
rectrice & opifice, morborum medicatrix seu quod idem est ens
fanationis primum existit, cui medicus minister sua operâ suc-
currit, qui ut verba *Senis* venerandi se habent, suo officio dici-
tur esse perfunctus, cum ea quæ deficiunt restituit, quæ verò
superflua sunt, aufert.

§. 259. Non autem quæ de pororum constitutione utri-
usque

usq; status à me prolata sunt, tam angustis terminis circumscribere possum, atq; factū hoc video à methodicis *Themisone, Thessalo, Tralliano & aliis*, qui repudiatis causis omnibus, continente & procatartica, ipsa quoque neglecta parte, omnem morbi historiam ad laxum & strictum exque his mixtum retulerunt, infelici, ut solidè hoc *Galenus lib. de optim. secta. it. de sect. ad eos qui introducuntur*, & ipse quoque *Cornelius Celsus in proemio*, ostenderunt, fidere, ut taceam promiscuè remediis, laxantibus & adstringentibus in quovis laxo aut stricto usi.

§. 260. Sed methodum dogmaticorum sequens, quicquid ullo modo & cognoscitivè & curativè ad pororum constitutionem integram servandam & læsam restituendam facessere videbatur, huc contuli, non disputaturus an inflammatio pororum ad laxa & stricta referri debeat, sed quomodo inflammatis subveniendum, cum ex eorum quoque numero sint, quorum dispositionem bonam, sanitas, pravam verò morbus sequatur.

§. 261. Superest igitur ut *materiam auxiliorum eadem*, qua incepti methodo, adducam.

§. 262. Et cum facilè, qui artem medicam diligenter pertractavit, conjiciat, omne remediorum genus recitatorum fontium, quod prædictis indicationibus satisfacere potest, hic locum habere debere: nihilominus tamen, ne in hac parte curatoris deficiam, brevissimis, ut præsentis fert instituti ratio, pensum hunc absolvam.

§. 263. E *chirurgico* poris inflammationem passis, *V. S. convenit*, siq; adfluxus adest sanguinis verò *revulsoria*, si totum corpus plethora laborat, larga ejus evacuatio in opposito plerumque latere, instituta conducet.

§. 264. *Cucurbitula scarificata* vicariam quandoque *V. S.* operam præbent. In venenata materia è parte adfecta extrahenda, nemo utilitatem earundem non novit. Sic à vipera vel fera demorsas partes scarificamus, quo minus venenum ad cor appellet.

§. 265. *Non scarificata* materiam seu humores ex alto in superficiem attrahunt, flatus discutiunt, nutrimentū adducunt.

§. 266. *Friktiones triplicis generis* pro ægtorum natura

in condensatis illis emaciatisque adhiberi valent. In siccitate nimia, ægro sene aut debili existente, meritò à Galeno l. 3. de tu- end. sanitat. & seqq. repudiantur.

§. 267. *Dropaces, sinapismi & vesicatoria*, latentes subtus humores serosos evocant, frigidisque partibus calorem vita- lem restitunt.

§. 268. *Cauteria & fonticuli* causæ mortificæ è poris sen- sim evacuandæ opponuntur.

§. 269. Idem sentiendum de *particularibus chirurgia ope- rationibus*, aut ipsis poris debeantur, aut parti cui insunt, eva- cuandæ, emendandæ, & corroborandæ, ut in vulneribus, ul- ceribus, fracturis, gangræna &c.

§. 270. *Pharmacia* omnis vel ad *evacuandum vel alteran- dum*, quò *roborantia & specifica vi partes adfectas respicientia* per- tinent, dirigitur, quæ tum *toti tum parti* debetur, & vel *intra* assumitur vel *foris* adhibetur.

§. 271. Depromuntur è penu vulgo dicto *Galenico & Chi- mico*, *varia formæ & figuræ* præsidia talia ceu notum est.

§. 272. Inter *evacuantia universalia* numerari veniunt, quæ humores à sanguine diversos, sive separatim existant, sive cum sanguine conjuncti adhuc sunt, educunt è corpore, quorum *du- plex genus* est.

§. 273. *Mitius agentium & fortius* hoc expedientium, id- que tum per *os*, tum per *alvum*.

§. 274. Ex *mitioribus* sunt *lenitiva* quæ *emolliendo, laxan- do, humectando, lubricitando, & stimulando* fecalia recrementa in primis viis hærentia auferunt. Nam dum his ipsis repleta inte- stina sunt, alterari poros eorundem solere haud inconueniens, ut taceam quod depletis viis hisce, reliquarum partium adfe- ctus minori cum difficultate removeri possint.

§. 275. Talia sunt ex *simplicibus Galenicis* *pruna damascena, oleum commune, berb. 4. emollientes, manna, cassia, rhabar.* Ex *com- positis*, *hiera picra, aloë rosata & violata, sirupus rosar solut. Electuar. lenitivum Florenzol.*

§. 276. Ex *chimicis*, *cremor & crystalli ꝑri, tinctura ejusdem, arcanum duplicatum Mynsichti, tinctura rhabarbari, Extr. Stis so- lutivum cum succo pomorum dulcium paratum.*

§. 277.

§. 277. *Fortiora, vera sunt purgantia, certum humorem vitiosum tum in toto tum in parte præsentem virtute propriâ, expellentia, veluti agaricus, colocynthis, turpetum pituitosos: scammonia, bilem, belleborus melancholiam, serosos humores & flatus, gialapiti radix, gummi gutta. &c,*

§. 278. *Compositis Galenicis adnumerantur ex electuariis, de prunis solutivum pro bile; trochisci albandale pro pituita; spec. disena Montagnane pro melancholia; pulvis laxativus vegetabilis pro serosis.*

§. 279. *Chimici extollunt specifica sua ex pulveribus, extractis, elixiriis, essentiis concinnata, ex minerabilibus ðnio, Vrio, quin & ipsis vegetabilibus prædictis purgantibus.*

§. 280. *Talia sunt spiritus vite aureus correctus, elixir citri purgans, magist. ðnii, Vr. dulcificatus, vite correctus, luna hydragoga, solare purgans, Pillul. de V. r. Quercetani, Panchymagogum Crollii.*

§. 281. *Ufus autem tam lenium quam fortium est, ut vel per os assumantur & purgent, in specie dicta VOMITORIA, ut sunt rad. asari, electuar. ejusd. sal vitrioli, sirupus emeticus Angeli Sala, vel ut per alvum educant in forma liquida, ut sunt decocta, infusa, potiones, sirupi, vel solida, ut pulveres, pillule, vel media consistentia, ut electuaria mollia, passule laxativæ.*

§. 282. *Per alvum cum injiciuntur, enemata & clysteres appellantur, ex similibus ingredientibus concinnata, cum scilicet simplicia ejusmodi in liquore convenienti coquuntur, proque morbi & ægri statu ejus uncia aliquot sumuntur, cumq; electuario aliquo purgante uniuntur addito simul oleo & sale, sicque junctim per siphonem ano injiciuntur.*

§. 283. *Quo referuntur suppositoria ad alvum lubricitandam & recludendam ex sevo, lardo, melle cocto, aloë &c. parata: vel unguenta, linimenta, cataplasmata, poma purgantia solutiva, sicubi horum pro delicatis necessitas adest aliqua.*

§. 284. *Dosin horum omnium tum continuam tum discretam monstrat recessus à naturali statu, copia humoris peccantis, pars affecta & vires.*

§. 285. *Modum & tempus administrandi, motus morbi absentiaque prohibentium.*

§. 286. *Delectum, partium porolarum natura detegit, secundum*

dum situm connexionem, proprietatem doloris, actionisq; praestantiam.

§. 287. Preparantia qualitati humorum peccantium debentur, aut simpliciter emendari aut una eliminari appetunt.

§. 288. Hæc crudis debentur humoribus attamen potentiam habentibus ad pristinum revertendi statum, vel tamen in mitiorem perducendi.

§. 289. Sic biliosis tenuibus ex frigidis & incrassantibus conducunt rose, viola, nymphaea, sirup. de papav. nitrum balsamineum, Sp. Oli & nectar ejusdem. Eidem verò crassa, è cichorio petita medicamenta. Betonica præperat pituitam, fl. borraginis & bugloss. atram bilem.

§. 290. Inter chimica excellunt universalia, elixir proprietatis, mixtura de tribus, spiritus aperitivus Penoti, clyffus antimonii, arcannum ¶ ri. cremor & crystalli.

§. 291. Præmitti plerumq; solêt purgantibus nōnunquàm cū illis permisceri, nōnunquàm illis alternis propinare vicibus. Sēper ea eligenda quæ cum parte affecta simul, v. g. oculis, auribus, cerebro, corde, ventriculo, convenientiam habent specificam. Nec enim statim quæ uni profunt, ceu falso methodici veteres credebant, alteri pariter conferunt. Ostendit hoc Gal. l. c. cum auribus inflāntis rosatum ol. & acetum cōferre scribit, oculis non idem, acria enim respuunt.

§. 292. Nec solum his utimur cum evacuare universum corpus animus nobis est, sed etiam cum partem determinatam v. g. caput, thoracem, ventriculum, renes uterum &c.

§. 293. Quemadmodum autem prædictæ partium poris non carent: ita & in gratiam horum, cum simul ægrotant, errhina, apoplegmatisimos, ptarmica, gargarismos expectorantia, uterum purgantia &c. advocamus.

§. 294. Qalia sunt succus betæ, anagallid. flores lil. convall. byssopus, rad. ari, scilla preparata, aristoloch. rotunda. &c.

§. 295. His succenturiantur sudorifera, humoribus in toto stabulantibus & per cutem expellendis, dicata calida & frigida, ut sunt calida & sicca in tertio gradu, frigida & sicca in primo, tam simplicia quàm composita.

§. 296. Laudantur inter cætera rob. sambuci, decoctum lignorum rad. chinae, sarsaparilla, tinctura bezoardica. spiritus theriacalis Sal C. B. antimon. diaphoretic. lapis bezoar, uterque.

§. 297. *Alexipharmacum sudoriferum sunt universale Theriaca & Mitbridatum, quibus nonnulli elect. de ovo Matthioli & quod Orvietanum appellatur, adjectant.*

§. 298. Usurpari autem solent puro existente corpore, nec debili sed firmo. Cumque cutis omnium poris refertissima sit, ejusque pro transpiratione insensibili celebranda usus nobilissimus cavendum erit sedulo, ne incauta horum & intempestiva administratione is cesset, vel si modum excefferit, sanguinem simul & spiritum exhauriat. Nihil enim tam sensibiliter vires dejicit quam sudor nimius atque intempestivus.

§. 299. *Discussientia* his analoga, flatulentam discussiunt materiam, ut sunt *aqua carminativa. ol. cumini, spiritus cochl. lumbricor. terrestrium*, non omissis quæ unicuique parti magis arrident & familiaria sunt.

§. 300. *Diuretica* aquosam & serosam materiam ad renes ablegant, & in vesicam trudent, è qua per urethram foras propellitur.

§. 301. Eisdem cum prioribus duobus animadversiones admittunt, nec prius adhibenda, quam materia tenuis satis ad has vias inclinet, qua ratione per occultos carniū meatus aquam intercutem per renes ferri experientia comprobatur.

§. 302. Non autem in his acquiescendum, sed simul *alterantia & corroborantia* adsciscenda, quæ intemperies vitiosas partium alterent, naturalem conservent, tonum singularum confortent, & ita vires cordis præprimis, ac cerebri, tueantur.

§. 303. Hæc agant itaque tam *manifestis* quam *occultis* qualitatibus quæ non interne modo sed etiam *externe* partibus affectis inferri debent.

§. 304. Cum verò de hac materia superius haud parumper actum fuit, crambem bis coctam in mensam apponere nolo, selectam tum simplicium tum compositorum utriusque fori suppellectilem *Samuelis Schönbornii* omnium adinstar laudans & nominans. Sive enim calida sive frigida, sicca, humida &c. hæc vel illa ventri, capiti, cordi, epati, utero, nervis præscribenda appetis, vel unicus is erit, qui cornu copiae suam quæsitus largiter tibi, lector amice communicabit.

§. 305. Quæ autem *singulis* partibus nociva sunt, hæc non minus poris earundem damnosa quoque existunt. Temperata affert *pulmo*
hinc

hinc *dulcibus* delectatur, amara *jecur* cū leni simul adstrictione, *oculus* indignatur multū siccantibus, *auris* humida non fert; spirituosus lætatur *cor* & *cerebrum*; *acidis* *ventriculus*; *uterus* *suaveolentia* detrectat; *artus* multum humefieri aut nimium areferi malè ferunt. Quin in omnibus his adornandis ad naturam partis oculus cumprimis dirigendus, nec plus ac decet alteremus, & ubi robore opus non est, frustra aërem verberemus.

§. 306. De *medicamentis* *indeterminatè* alterantibus & *evacuantibus*, *thermis*, veluti *balneis*, & *acidulis*, quin ipsa *salivatione* per *Urialia* *medicamenta* instituenda, quid poris occlusis & laxis conferant, quamq; ipsum corpus à sarcina humorum vitiosorum liberent, pleni itidem sunt *practicorum* libri, usumq; horum in particularibus *methodi* *universalis* ostendet *exercitatio*. Quis enim ignorat quot *contumacissimæ* viscerū *obstructiones*, *tophi*, *scirrhi* &c. à *prædictis* caute adhibitis *benedictis* *remediis*, *incantamenti* instar, frustra tentatis aliis, fuerint curati?

§. 307. *Propero* ad *tertium* *præsidiorum* *fontem*, salutem pororum procurantem, estque is qui *materiam rerum* *sex non naturalium*, supra recensitarum ita ordinare novit, ut illis tanquā similibus naturalis pororum constitutio conservari, morbosa verò per illa tanquam contraria, emendari & abigi queat.

§. 308. *Communi* nomine *Dieta* vocatur tum aërem imprimis autem cibum & potum, quæ his inserviunt, *somnum*, *vigilias*, *motum*, *quietem*, *excreta* & *retenta* cum *animi* *pathematis* ita disponens, ut ubi laxandum adstringentibus superseadeat, vel contra urgentibus his, illa negligat; pro ratione morbi materiaq; peccantis *tenuem* modò, *mediocrè* modò vel *crassiorè* deniq; *victū* præscribens.

Viribus autem semper incumbat, qui morbum vincant & sanitatem reducant. Pori siquidem ut meatus minutissimi, multum succi diu ferre nequeunt, quem ideò aut profundere iterum necesse habent aut non admittere, aut admissum tamen corrumpere.

§. 309. Modicus ergò quisq; sibi medicus esto, à nimio siquidem abhorret natura, quæ aliàs sui conservantissima est.

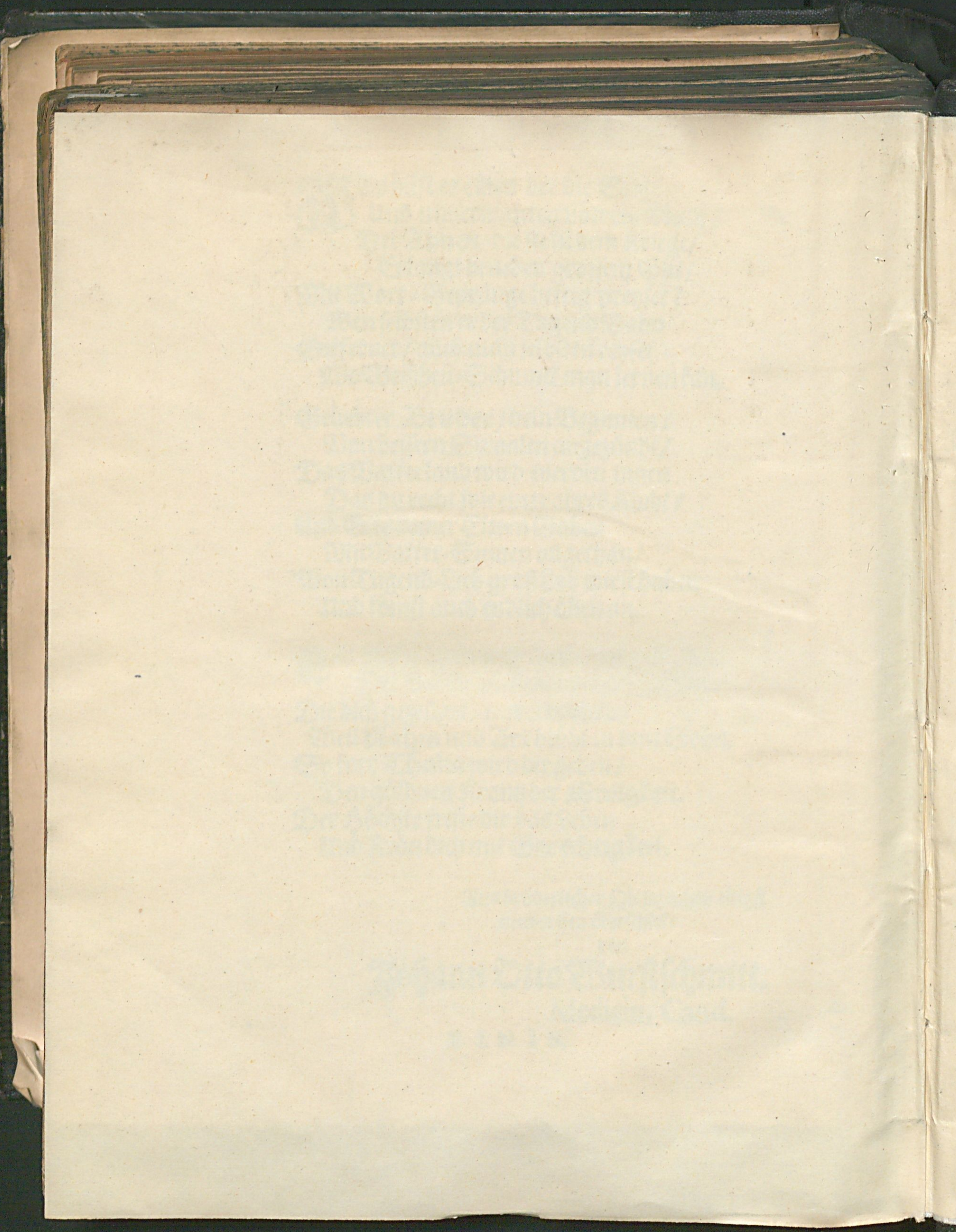
§. 310. Sicuti autem in victu ut plurimum delinquant ægri: ita quoque maximè læduntur, sicque diætā & abstinentiā, non quidem inepta illa tri-duana aut alternis diebus saltem instituta *methodicorum*, sed ex *indicatione* *vitali* nata, multi magni morbi curati sunt.

§. 311. Tamen si lubenter concedam *jejunium* aliquot dierum, si vires id ferant, tam extremè periculosum non esse. Sunt enim morbi qui plus *jejunio* quam *medicamentis* profliguntur, qualis *obesitas* nimia est.

§. 312. Sed receptui canendum est. In magnis siquidem aliquid voluisse sat est. DEO sit honor, laus & gloria in sempiterna secula.

F I N I S.

Jena, Diss., 1670 H-Sch

ULB Halle

3

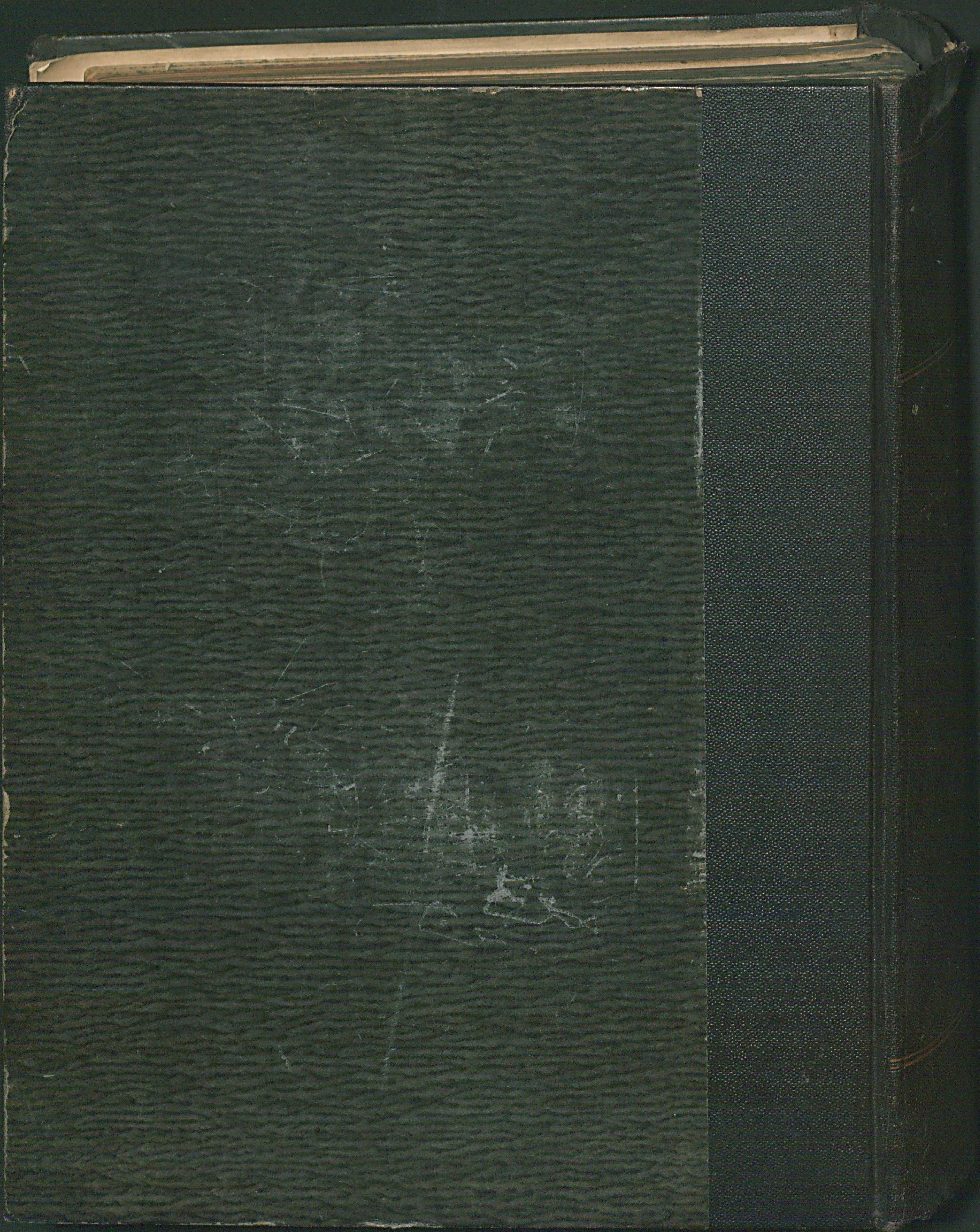
004 853 261

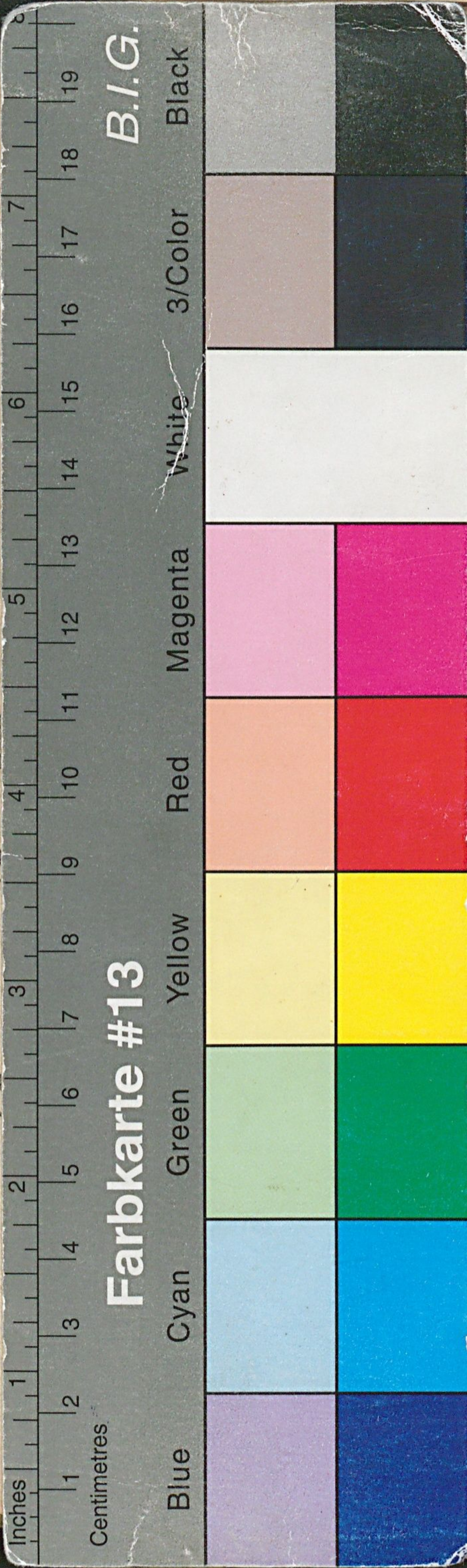

Sb1

WMA

LIBRO MEDICA

1670, 30 12/30

DE PURPORA SICILIANI,

AVTORITATE ILLU-
STRATA, IN CE-
LESTI ACADEMIA

SI,
I D E
*Excellentissimo atq; Ex-
tissimo*

THEODO-
RICI NICKIO,
Præceptoris
Theoretices

*famigeratissimo;
Præceptore suo ma-
gistro,*

ationi sistit
NICCIUS, Ulmenfis,
respondens.

*d. Novembr.
LXX.*

Æ,
SICILIANIS.

